

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 1 (2787)

Чацвер, 1 студзеня 1976 г.

Цана 8 кап.

НАВАГОДНЯЕ ВІНШАВАННЕ САВЕЦКАМУ НАРОДУ

Дарагія таварышы, сябры!

Ідуць апошнія хвіліны 1975 года. Мінуты год азнаменаван буйнымі поспехамі Савецкай краіны ў камуністычным будаўніцтве, у барацьбе за мір і бяспеку народаў. Поўныя сіл і творчай энергіі, з добрым настроем уступаюць у Новы, 1976 год грамадзяне нашай вялікай Радзімы. Кожны пражыты год яшчэ больш умацоўвае магчымасць нашай краіны, справу міру на зямлі, прыносіць новыя здзяйсненні і новыя радасці ўсяму савецкаму народу і кожнай савецкай сям'і.

Сялётыя навагодняе свята асаблівае — мы сустракаем яго на рубяжы дзвюх пяцігодак. Узятая яшчэ адна гістарычная вышыня на шляху да камунізму. Савецкія людзі ганарыцца тым, што іх самаададана праца, творчая ініцыятыва, адзінства волі і дзеянняў рабочага класа, калгаснага сялянства, народнай інтэлігенцыі ва ўсіх савецкіх рэспубліках, ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі прынеслі выдатныя вынікі. Паспяхова выкананы асноўныя сацыяльна-эканамічныя задачы дзевятай пяцігодкі. Гонар і слава ўсім, хто ўносіць свой уклад у памнажэнне матэрыяльнага і духоўнага здабытку сацыялістычнай Айчыны!

Праішоўшая пяцігодка па абсалютнаму прыросту вытворчасці — самая значная ў гісторыі нашай краіны. Яна не ведае сабе роўных і па маштабах вырашэння сацыяльных задач, звязаных з паліпшэннем жыцця савецкіх людзей, і з задавальненнем іх матэрыяльных і культурных запатрабаванняў. Усё большыя клопаты і ўвагу праяўляюць партыя і дзяржава да савецкіх жанчын, да выхавання падрастаючага пакалення.

Павышэнне народнага дабрабыту заўсёды было і будзе вышэйшай мэтай Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы.

У праішоўшае пяцігоддзе яшчэ паліпней раскрыліся перавагі і творчыя сілы сацыялістычнага грамадства, яшчэ багацейшай і мацнейшай стала Краіна Саветаў. Вялікіх здзяйсненняў ў камуністычным будаўніцтве асабліва наглядна відаць на фоне крызісных узрушэнняў, перажываемых капіталістычнай сістэмай, і тых цяжкасцей і нягод, якія зведаюць працоўныя ў краінах капіталізму. Грамадзяне Краіны Саветаў не ведаюць крызісаў, беспрацоўя, інфляцыі, паліцэі і заўтрашніх дні.

Поўныя кіпучай энергіі, натхнёныя ажыццяўляючы планы ленінскай партыі, савецкі народ, усё шырэй разгортваючы сацыялістычнае спаробніцтва, ідзе на сустрэчу XXV з'езду КПСС. Уся патнаццціміліённая партыя падводзіць вынікі пройдзенага шляху і заваяваных поспехаў, ліквідуе недахопы, выяўляе рэзервы, дабіваюцца новага ўздыму ўсіх творчых сіл. Свой чарговы з'езд партыя сустракае маналітнай, цесна згуртаванай вакол ленінскага Цэнтральнага Камітэта.

У гэтыя дні савецкія людзі актыўна абмяркоўваюць асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі на дзевятую пяцігодку — пяцігодку міру і стварэння, пяцігодку янасці і павышэння эфектыўнасці вытворчасці, пяцігодку далейшага росту народнага дабрабыту. І кожны савецкі працоўнік ведае, што прынясе пяцігодка і краіне і цэлым, і яму асабіста. Адсюль і гарачае ім-

ненне ўнесці свой уклад у яе ажыццяўленне. Ператвараючы мару ў рэчаіснасць, савецкія людзі будуць БМ і КамАЗ, арашаюць бязводныя пустыні, ствараюць новыя фабрыкі і заводы, шахты і электрастанцыі, дабіваюцца павышэння ўраджайнасці палёў — робяць усё для далейшага росквіту нашай сацыялістычнай дзяржавы. Дзевятая пяцігодка ўвасабляе ў сабе ленінскую генеральную лінію партыі. Яна ўзніме Савецкую Радзіму да новых вышынь эканамічнага, культурнага і навукова-тэхнічнага прагрэсу, адкрые савецкім людзям новыя магчымасці для ўсебаковага развіцця сіл і здольнасцей.

Таварышы! Восць ужо тры дзесяцігоддзі мы жывём, працуем, будзем новае грамадства ва ўмовах міру. Урачыста адзначаючы 30-ю гадавіну перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, усё мы зноў перажылі пачуццё высокай удзячнасці тым, хто адстаяў свабоду і незалежнасць нашай Радзімы, выратаваў чалавецтва ад фашысцкага рабства, з новай сілай адчулі непераходзячае значэнне здзейсненага. Вялікая перамога пераконаў паказала, што сацыялізм — гэта непарушная апора справы міру, дэмакратыі і прагрэсу.

Зімалянальна, што іменна ў юбілейны год гэтай хваляючай падзеі дасягнуты выдатныя вынікі ў ажыццяўленні савецкай Праграмы міру, у знешняй палітыцы краіны сацыялізму. Падпісані заключны акт Нарады па Бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе. Гэта з'явілася крокам сапраўды гістарычнага значэння на шляху ўмацавання міру і бяспекі народаў.

Савецкі народ аднадушна падтрымлівае і гарача адабрае унутраную і знешнюю палітыку ленінскай Камуністычнай партыі, яе Цэнтральнага Камітэта, Савецкага ўрада.

Велізарны ўклад у справу камуністычнага будаўніцтва, у справу барацьбы за мір і бяспеку, за свабоду і шчасце народаў уносіць Генеральны сакратар ЦК КПСС Леанід Ільіч Брежнёў, які здабывае сваёй нястомнай, высакароднай дзейнасцю павягу і ўдзячнасць савецкага народа і ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва.

Таварышы! Сёння мы ад усяго сэрца шлём віншаванні і самыя добрыя пажаданні працоўным брацім сацыялістычных дзяржаў. Мы вітаем барацьбітоў супраць імперыялізму і неакананілізму, народы краін, якія сталі на шлях развіцця. Мы звяртаем-ся з брацімі пачуццямі салідарнасці да камуністычных і рабочых партый капіталістычных дзяржаў, да рабочага класа планеты, да ўсіх людзей працы, да ўсіх барацьбітоў за справу міру і сацыяльнага прагрэсу.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР гарача і сардэчна віншуюць з Новым годам працоўнікоў горада і вёскі, ветэранаў рэвалюцыі, вайны і сацыялістычнага будаўніцтва, спадчыніц савецкіх жанчын, нашу моладзь, воінаў Савецкай Арміі і Флоту — усіх савецкіх людзей! Шчасця і радасці вам, вашым сям'ям, дарагія таварышы! Моцнага вам здароўя і новых поспехаў! Няхай працітае наша любімая Савецкая Айчына! Няхай мацнее мір на зямлі! З Новым годам! З новым шчасцем!

ЦЭНТРАЛЬНЫ
КАМІТЭТ КПСС

ПРЭЗІДЫУМ
ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА СССР

САВЕТ МІНІСТРАЎ
СССР

З ПРАЦОЎНАЙ ПЕРАМОГАЙ

РАБОЧИМ, ІНЖЫНЕРНА-ТЭХНІЧНЫМ РАБОТНИКАМ
І СЛУЖАЧЫМ, ПАРТЫЙНЫМ, ПРАФСАЮЗНЫМ
І НАМСАМОЛЬСКИМ АРГАНІЗАЦЫЯМ МІНСКАГА
ТРАКТАРАБУДАЎНІЧАГА ВЫТВОРЧАГА АБ'ЯДНАННЯ

Дарагія таварышы!

Сардэчна віншую вас з вялікай працоўнай перамогай.

Мінскія трактарабудульнікі, ажыццяўляючы рашэнні XXIV з'езду КПСС, дэтэрмінава выканалі заданні дзевятага пяцігадовага плана па выпуску трактараў і росту прадукцыйнасці працы. За гады пяцігодкі аб'яднанне павялічыла выпуск прадукцыі на 43 працэнты. Звыш устаноўленага пяцігадовага задання народная гаспадарка атрымала звыш 6 тысяч трактараў з маркай «Беларусь», прычым значная частка іх будзе выраблена з эканомленых матэрыялаў. Заслугоўае асабліва той факт, што прырост прадукцыі забяспечаны ў асноўным за кошт павышэння прадукцыйнасці працы на аснове тэхнічнага пераўзбраення вытворчасці, няспыннага пошуку і выкарыстання наўных рэзерваў.

Выдатная праца мінскіх трактаразаводцаў па павелічэнню выпуску высакаякаснай і надзейнай сельскагаспадарчай тэхнікі, асабліва вытворчасці новых, больш магутных і дасканалых трактараў з'яўляецца важным укладам у практычнае ажыццяўленне аграрнай палітыкі партыі.

Дасягнутыя поспехі — гэта вынік праводзімай партыйнымі, прафсаюзнымі і камсамольскімі арганізацыямі мэтакіраванай работы па развіццю працоўнай, палітычнай актыўнасці і наватарства працоўных.

Цэнтральны Камітэт КПСС з вялікім задавальненнем адзначае, што калектыву аб'яднання, з'яўляючыся пачынальнікам многіх каштоўных ініцыятыў у трактарнай прамысловасці, выступіў з новым важным пачынам па разгортванні сацыялістычнага спаборніцтва за дэтэрмінаваную пастайку сельскай гаспадарцы неабходнай тэхнікі і запасных частак да веснавых палявых работ першага года дзевятай пяцігодкі, прыняў павышаны абавязальства ў гонар XXV з'езду КПСС.

Жадаю вам, дарагія таварышы, новых працоўных дасягненняў у камуністычным будаўніцтве.

Л. БРЭЖНЕЎ,

Генеральны сакратар Цэнтральнага Камітэта
Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

РАДАСНАЯ, хваляючая вестка прыйшла днямі на двойчы ардэнаносны Мінскі трактарны завод. Да калектыву трактарабудульнікоў з нагоды дэтэрмінавага выканання заданняў дзевятай пяцігодкі са шчырымі словамі прывітання звярнуўся Генеральны сакратар ЦК КПСС Леанід Ільіч Брэжнеў.

Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» папрасіў намесніка сакратара парткома Л. А. Васількову расказаць аб працоўных здабытках трактаразаводцаў у дзевятай пяцігодцы, пра тое, як яны сустракаюць XXV з'езд нашай партыі.

Шматтысячны калектыв Мінскага трактарабудульнічага вытворчага аб'яднання ў гэтыя дні жыве радаснай падзеяй — нас сардэчна павітаваў з працоўнай перамогай Леанід Ільіч Брэжнеў.

Ва ўсіх у нас у памяці ўрачысты мітынг, прысвечаны выпуску мільённага трактара. Было гэта менш чым тры гады назад. А сёлета з канвеера завода сышоў ужо 250-тысячны трактар другога мільёна. Для параўнання адзначу — некалі, з пачатку пуску прадпрыемства, на такую колькасць машын трэба было 13 гадоў.

Тэмпы і якасць. Вось на чым грунтуецца праца трактарабудульнікоў. За гады пяцігодкі аб'яднанне павялічыла выпуск прадукцыі на 43 працэнты. Больш, як 95 працэнтаў прыросту аб'ёму атрымана за кошт росту прадукцыйнасці працы. Звыш плана выраблена прамысловай прадукцыі больш чым на 60 мільёнаў рублёў, у тым ліку 6 тысяч 225 трактараў. Калектыву першым у галіне ўкараніў навукова абгрунтаваную сістэму кіравання якасцю вытворчасці, дэтэрмінава дасягнуў праектнай магутнасці па выпуску трактараў. Нашы машыны першымі ў краіне ўдасцоены дзяржаўнага Знака якасці. Мінскі трактарны завод стаў трэцім мільянерам пасля ўведзеных

ЗА ПОСПЕХАМ ПОСПЕХ

у строй у трыццатыя гады Валгаградскага і Харжаўскага трактарных заводаў.

Мы жывем у век навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, у імклівы і бурлівы час. Тое, што ўчора здавалася дасканалым, сёння патрабуе паліпшэння. Успомнім першыя трактары «Беларусь», якія здаваліся пудам тэхнікі. Але яны не ідуць ні ў якае параўнанне з тымі машынамі, што выпускае сёння завод. У праекце да XXV з'езду нашай партыі перад калектывам трактарабудульнікоў ставіцца задача поўнаасцю перайсці на выпуск трактараў «Беларусь МТЗ-80». Гэтая цудоўная машына ўжо цяпер сыходзіць з галоўнага канвеера. Яна ўдасцоена многіх узнагарод на міжнародных выстаўках і кірмашах і прызнана лепшым трактарам 1975 года.

Наша прадпрыемства аснашчана самай сучаснай тэхнікай. Але, як гаворыцца, тэхніка без людзей — мёртвая. Гэта яны, людзі, цудоўныя працаўнікі, аснова ўсіх поспехаў. Наша аб'яднанне па праву ганарыцца сваімі рабочымі, немлывымі, працавітымі, у якіх любая справа спорыцца ў руках. Не выпадкова дзесяці трактаразаводцаў узнагароджаны ордэнамі і медалямі, некаторыя носяць званне лаўрэатаў Дзяржаўных прэмій СССР і ВССР.

Хто не ведае па заводзе дэпутата Вярхоўнага Савета ВССР, кавалера ордэна Леніна сталявара А. Вялію, фармоўшчыка П. Куку, шпінёўшчыцу Л. Дземчанка,

абрубшчыка В. Іаніча, электразваршчыка І. Палешуна, сталявара Л. Бондара, кавалера ордэна Працоўнай Славы III ступені слесара-мадэльшчыка Ю. Вахроміна, вадзцеля-выпрабавальнікаў С. Іванавіча і А. Кавалёва, трактарыста-абкатчыка І. Пацвіёнкі і многіх, многіх іншых!

Прывітанне Леаніда Ільіча Брэжнева мабілізуе наш калектыв у ўзяцце новых вышын у дзевятай пяцігодцы. Зараз трактаразаводцы жывуць адным імкненнем, адным жаданнем — сустрэць новымі вытворчымі паказчыкамі XXV з'езд роднай партыі.

Няма такога цэха, участка, дзе б ні кіпела сапраўдна творчая праца. Шырока разгорнутае сацыялістычнае спаборніцтва, якое праходзіць пад дэвізам «XXV з'езд — дастойную сустрэчу!», дае пачатак новым і новым здзяйсненням.

Да XXV з'езду засталася менш двух месяцаў. Калектыву аб'яднання вырашыў азнаменаваць першы год дзевятай пяцігодкі яшчэ больш высокімі вытворчымі паказчыкамі і прыняў на 1976 год сустрэчны план па выпуску дадаткова 600 трактараў і сацыялістычнае абавязальства — павялічыць вынік трактараў «МТЗ-80» не менш чым на 75 працэнтаў супраць узроўню 1975 года.

Што і казаць, абавязальства павышаныя. Але трактаразаводцы ўмеюць наспяхова спраўляцца з самымі складанымі заданнямі, яны ўмеюць перамагаць.

ПРЫСВЕЧАНА ЖАНЧЫНАМ

У канцы снежня ў клубе Саюза пісьменнікаў ВССР адбыўся вечар, прысвечаны Міжнароднаму году жанчыны. Яго адкрыла Эдзі Агняцвет.

Сакратар партыйнага бюро Саюза пісьменнікаў ВССР Аляксей Кулакоўскі шчыра павітаваў прысутных з завяршэннем такога цудоўнага і аўтэнтнага Міжнароднага года жанчыны.

Начэснымі гасцямі вечара былі ўдзельніца партызанскага руху на Беларусі загадчык аддзела Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Вера Сяргееўна Раманоўская, доктар сельскагаспадарчых навук дырэктар

Інстытута глебазнаўства і аграхіміі Тамара Нікандраўна Кулакоўская і заслужаны архітэктар ВССР, першы намеснік старшыні праўлення Саюза архітэктараў ВССР Вольга Барысаўна Ладзігіна. Шмат цікавага лны расказаў аб сваёй рабоце і дзейнасці сваіх сяброваў.

Вершы, прысвечаныя жанчынам, прачытаў Максім Танк. Язэп Семяжон пазнаёміў удзельнікаў вечара з новымі перакладамі з французскай і літоўскай паэзіі.

Цікавым і амистоўным быў канцэрт. Праініцыяна спявалі народныя артысты ВССР С. Данілюк і В. Чарнабаеў, заслужаная артыстка ВССР Н. Гайда, салісты Н. Кішко,

А. Падгайскі, квартэт «Купаліка», выступіла тансамацымбалетка Т. Чанцова, канцэртмайстрам была заслужаная артыстка ВССР Т. Міянсарава.

Прыемна тое, што ў гэты вечар упершыню прагучалі песні Э. Тырманд на словы Э. Агняцвет «За крокам крок» і «Балада аб маці» Г. Кузняцова на словы В. Шымукі.

У канцэце прыняла ўдзел вялікая група чытальнікаў: заслужаныя артысты ВССР Р. Маленчанка і П. Дубашынскі, артысты А. Акуліч, Ф. Варанецкі, А. Вавілаў і іншыя.

Удзельніцам вечара былі ўручаны памятныя сувеніры.

МІНУЛАЕ І ДЗЕНЬ СЁННЯШНІ

Адбылося чарговае пасяджэнне Мастацкага савета Міністэрства культуры ВССР. Старшынястваў на ім народны артыст ВССР Л. Рахленка. Быў заслушаны даклад кандыдата мастацтвазнаўства Т. Гаробчанка — «Некаторыя праблемы ўвасаблення класічных твораў на беларускай сцэне». Прамоўца і ўдзельнікі спрэчак — народныя артысты ВССР З. Браўарская і С. Бірыла, загадчык кафедры майстэрства акцёра і рэжысуры Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута У. Маланкін, кандыдат мастацтвазнаўства А. Лебавіч, галоўны рэжысёр Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы В. Раеўскі, народны артыст ВССР Л. Рахленка — зацікаўлена гаварылі аб традыцыйных і сучасных трактоўках твораў аўчыннай і замежнай класікі, аб суадносінах кананічнага і наватар-

скага падыходу да інтэрпрэтацыі вядомых п'ес і вобразаў, аб культуры сцэнічнай мовы. Размова вялася на прыкладах узорных у гісторыі беларускай сцэны спектакляў і бягучага класічнага рэпертуару.

Падсумаваў вынікі абмеркавання даволі актуальнай праблемы намеснік міністра культуры ВССР С. А. Пятровіч.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

За плённую работу па развіццю бібліятэчнай справы, актыўны ўдзел у камуністычным выхаванні насельніцтва і ў сувязі з 75-годдзем з дня заснавання Прэзідыум Вярхоўнага Савета ВССР узнагародзіў Мінскую абласную бібліятэку імя А. С. Пушкіна Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Пісьменнікі ў адной з лабараторый Акадэміі навук ВССР, В. Сачанка, І. Пташнінаў, А. Зарыцкі, М. Танк.

І. Новінаў і І. Мележ у лабараторыі Беларускага навукова-даследчага Інстытута.

напісаў раман «Падвышанае неба» В. Каваленка.

На матэрыяле героікі ваіны на фронце і ў тыле ворага пісаны новыя кнігі А. Марціновіча, Ул. Дамашэвіча, М. Кругавых, В. Казько і іншых пісьменнікаў.

Багатымі творчымі пошукамі і адкрыццямі характэрна творчасць І. Шамякіна. Яго апошні раман «Атланты і карыятыды» прысвечаны паказу жыцця сацыялістычнага горада. Пісьменнік смела паставіў важныя жыццёвыя праблемы нашага часу. Вобразы рамана — жывыя людзі, нашы сучаснікі, якія стаіць на пярэднім краі барацьбы за светлыя чалавечыя ідэ-

ЦК КПБ «Аб рабоце партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў БССР», прынятая ў маі 1972 года, вызначылі галоўныя напрамкі дзейнасці дзейнасці пісьменнікаў — арганізацыі. Партбюро, прэзідыум Саюза пісьменнікаў БССР, выконваючы гэтыя рашэнні, імкнуліся работу будаваць так, каб яна садзейнічала творчай і грамадскай актыўнасці пісьменнікаў, набліжэнню іх да жыцця, да мастацкага асявавання сучаснасці.

Плётнымі былі пашы здабыткі, калі мы знаходзілі жывыя формы далучэння пісьменнікаў да праблем сучаснасці. Так, паездка пісьменнікаў у Док-

Героя Сацыялістычнай Працы — прызнанне не толькі іх асабістых заслуг, але і здабыткаў усёй беларускай паэзіі.

Святкаванне трыццацігоддзя Вялікай Перамогі над фашызмам прыцягнула асаблівую ўвагу нашых паэтаў да тэмы неўміручага подзвігу савецкага народа. Характэрна, што звяртаючыся да ваеннай героікі, паэты імкнуцца знайсці адказы на трапяткія пытанні сучаснасці, сцвярджаючы такія чалавечыя вартасці, як вернасць грамадзянскаму абавязку, бескампрыміснасць у барацьбе за камуністычныя прынцыпы.

Прадоўжана дзейнасць нашага народа, велічынна машта-

цыялістычнай садружнасці.

Выконваючы пастанову ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы», праўленне Саюза пісьменнікаў, яго секцыя крытыкі, друкаваныя органы праводзілі і праводзяць работу ў напрамку павышэння майстэрства і дзейнасці літаратурнай крытыкі.

Адной з важнейшых галін дзейнасці Саюза пісьменнікаў БССР быў і застаецца клопат пра выхаванне маладых. Трэба сказаць, што ў нашай літаратуры ва ўсіх яе жанрах імяла самабытных маладых талентаў. Напрыклад, у прозе вялікі спадзяванні ўскладаюць на такіх аўтараў, як А. Жук, Г. Даліловіч, В. Гітвіч, Л. Калодзежны, у паэзіі — С. Законнікаў, А. Камароўскі, Г. Пашкоў, Г. Каржанеўская, у крытыцы — Я. Ленка, М. Тычына, У. Анисковіч, А. Марціновіч. Вядома, імёны нашых маладых можна называць і далей. З мэтай выяўлення і заахвочвання талентавітай моладзі Саюз пісьменнікаў кожны год праводзіць семінары маладых сумесна з ЦК ЛКСМБ і нашымі творчымі секцыямі.

Пры Саюзе пісьменнікаў створана камісія па рабоце з маладымі, якую ўзначальвае намеснік старэйшай праўлення СП БССР А. Грачэнікаў, яна праводзіць сваю работу ў цеснай сувязі з секцыямі прозы, паэзіі, драматургіі і крытыкі. На пасяджэннях секцый або іх бюро абмяркоўваюцца рукапісы ці першыя кнігі маладых аўтараў. У самы апошні час, напрыклад, адбыліся сумесныя пасяджэнні секцыі прозы паэзіі і крытыкі, дзе абмеркаваны такія пытанні, як «Проза маладых, майстэрства, тэндэнцыі» (даклад рабіў наш старэйшы пісьменнік Мікола Лобан), «Паэт, час, пакаленне» (дакладчык — Алег Лойка). У Доме творчасці імя Якуба Коласа праведзены семінар пачынаючых пісьменнікаў, што пішуць для дзяцей і юнацтва. Сумесна з Цэнтральным Камітэтам камсамола Беларусі быў наладжаны семінар кіраўнікоў літаратурных аб'яднанняў, у якім прынялі ўдзел прадстаўнікі амаль усіх раёнаў рэспублікі, многіх навучальных устаноў і прафесійнага, дзе ёсць літ-аб'яднанні і літгурты.

Новы час ставіць перад літаратурай і новае задачы. Бясспрэчна, што наша беларуская літаратура шмат дасягнула ўжо, яе чуваць не толькі ў краіне, але далёка за яе межамі. Цяпер яна ідзе да свайго новай сталасці. Аднак прызнанне дасягненняў ні ў якой ступені не раўназначна некрытычнаму погляду. Зразумела, напрыклад, што глыбейшага адлюстравання патрабуе маральна-этычны і эстэтычны змест камуністычнага ідэалу ва ўмовах сталага сацыялістычнага грамадства і навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Патрабуюць, вядома, пільнай увагі таксама і іншыя бакі нашай сённяшняй рэчаіснасці. Асабліва гэта датычыць адлюстравання тэмы рабочага класа, дзе шчыра вельмі багата ў нас нявыкарыстаных магчымасцей.

Іван ЧЫГРЫНАЎ, намеснік старэйшай праўлення СП БССР.

ДА НОВАЙ СТАЛАСЦІ

ДЗЕВЯТАЯ пяцігодка для беларускай літаратуры стала гадамі яе далейшага ідэйнага і творчага росту, далейшага мастацкага асявавання новых пластоў народнага жыцця.

Значнай падзеяй у літаратурным жыцці рэспублікі з'явілася прысуджэнне І. Мележу за яго раманы «Людзі на балоце» і «Подых навалыніцы» Ленінскай прэміі. Стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР за апавесці «Дажыць да святання» і «Абеліск» В. Быкаў.

Дзяржаўныя прэміі БССР атрымалі ў галіне паэзіі — К. Кірзенка, у галіне драматургіі — К. Крапіва і А. Макаёнак, у галіне крытыкі і літаратуразнаўства — І. Навуменка, у галіне дзіцячай літаратуры — В. Вітка і А. Якімовіч, у галіне кінадраматургіі — К. Губарэвіч, І. Новікаў і іншыя. Прэміямі Ленінскага камсамола Беларусі адзначаны творы паэтаў Г. Бураўкіна, А. Грачэнікава, В. Зуёнка, празаікаў А. Асіпенкі і А. Савіцкага.

Раманам «Сорак трэці» І. Навуменка завяршыў трылогію аб ваіне. У гэтым маштабным творы пісьменнік выяўляе вытокі патрыятызму савецкіх людзей, расказвае аб усенароднай партызанскай барацьбе з фашысцкімі акупантамі на Беларусі. Да вялікіх абагульненняў гуманістычнага характару прыйшоў В. Быкаў у апавеснях «Абеліск», «Дажыць да святання», «Воўчая зграя», якія прысвечаны паказу партызанскага руху на беларускай зямлі. А. Кулакоўскі ў рамане «Снежкі зведання і нязведання» стварыў запамінальныя малюнкi з жыцця вёскі ў перыяд калектывізацыі і ў гады Вялікай Айчыннай ваіны. Уражліва напісалі пра жыццё і барацьбу беларускага народа ў перыяд нямецка-фашысцкай акупацыі І. Пташніцаў, В. Сачанка ў апавеснях «Тартак» і «Апошнія і першыя». Тэма Мінскага падполля ў гады нямецка-фашысцкай акупацыі атрымала далейшы працяг у дакументальнай апавесці І. Новікава «Да святання блізка». Суровым дакументам, які выкрывае антычалавечую сутнасць фашызму, іх крывава разбой на беларускай зямлі, з'явілася кніга «Я з вогненнай вёскі...», створаная А. Адамовічам, Я. Брылём і Ул. Калеснікам Аб вызваленні заходніх абласцей Беларусі з-пад беларускага прыгнёту

лы. Ул. Карпаў «Сотай маладосцю» завяршыў цыкл раманаў аб развіцці горада Мінска ў пасляваенны перыяд.

Рабочае жыццё адлюстроўваецца ў творчасці такіх пісьменнікаў, як А. Кулакоўскі, А. Савіцкі, Л. Гаўрылкін, В. Мыслівец, В. Кармазаў, М. Гроднеў.

Новыя важныя пераўтварэнні ў жыцці сучаснай вёскі таксама не застаюцца па-за ўвагай нашых літаратараў.

А. Кудравец у апавесці «Раданіца», Я. Сіпакоў у апавесці «Усе мы з хат», П. Місько ў апавесці «Ціхае лета» расказалі пра сённяшнюю вёску, пра тую праблему, якімі жывуць вясковыя людзі.

Тэма жыцця працаўнікоў вёскі і сельскай інтэлігенцыі прысвечаны таксама свае творы В. Адамчык, І. Дуброўскі, В. Палтаран, А. Жук, М. Ракітны, Я. Радкевіч, А. Масарэнка, М. Гіль і іншыя пісьменнікі.

Вялікую карысць пісьменнікам у справе павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і прафесіянальнага майстэрства літаратараў прынеслі рашэнні XIII пленума ЦК КПБ і прамова на гэтым пленуме П. М. Мантэрава. Гэтыя праблемы з асаблівай вострай стаялі на пленумах Саюза пісьменнікаў «Аб стане і задачах сучаснай крытыкі», «Паэзія і сучаснасць», «Аб ходзе выканання рашэнняў шостага з'езда пісьменнікаў», на партыйных сходах, на творчых секцыях, дзе абмяркоўваліся многія надзённыя праблемы развіцця літаратуры.

Нядаўна быў праведзены пленум пісьменнікага праўлення з парадкам дня: «Час, пісьменнік, майстэрства». Зусім не выпадкова, што пісьменнікі пачалі грунтоўную гаворку аб павышэнні свайго прафесіянальнага майстэрства на пленарнай XXV з'ездзе Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і XXVIII з'ездзе Кампартыі Беларусі.

Рашэнні мінулага з'езда пісьменнікаў, пастанова Бюро

шыцкі раён і на Віцебшчыну, арганізаваная ЦК КПБ, дала багаццям матэрыялаў для раздуму пра будучыню сучаснай вёскі.

Адной з цікавых форм работы сталі выязныя прэзідыумы Саюза пісьменнікаў БССР. На іх шырока абмяркоўваюцца надзённыя праблемы жыцця і творчасці.

Па ініцыятыве партыйнага бюро Саюза пісьменнікаў наладзіў творчы садружнасць з калектывам аднаго з буйнейшых прадпрыемстваў сталіцы — станкабудавніцым заводам імя С. М. Кірава.

Друкаваныя органы Саюза пісьменнікаў у сваю чаргу праводзяць шэфскую работу як на прамысловых прадпрыемствах, так і ў калгасах і саўгасах. Так, рэдакцыя часопіса «Полымя» падтрымлівае сталую сувязь з рабочымі Бабруйскага шынага завода і калгаснікамі Докшыцкага раёна. Штогоднік «Літаратура і мастацтва» мае свае карэспандэнцкія пасты на Мінскім трактарным заводзе і на Беларускам аўтамабільным.

Гэта ў першую чаргу паспрыяла далейшаму развіццю жанру публіцыстыкі. Колькасця пашырыліся публіцыстычныя раздзелы ў літаратурных перыядычных выданнях. У планах выдавецтваў рэспублікі кнігі публіцыстыкі пачалі займаць належнае месца.

Паглыбіўся сацыяльны і філасофскі змест нашай паэзіі, узбагаціліся выяўленчыя сродкі яе.

Поруч са старэйшымі паэтамі, прызначанымі майстрамі слова, плёна працуюць прадстаўнікі сярэдняга і маладога пакаленняў. Рух сучаснай беларускай паэзіі на шляху даследавання глыбінных пластоў народнага жыцця, на шляху асявавання працэсаў, якія адбываюцца ў грамадстве, вызначаецца зараз творчасцю паэтаў розных пакаленняў, прычым глыбокае асяваванне з'яў сучаснасці спалучаецца з высокім майстэрствам.

Прысваенне П. Броўку і М. Танку ганаровага звання

бы яго мірных спраў — гэта працяг ваеннага подзвігу і патуральна, што тэма сучаснасці, асяваванне тых сацыяльных і маральных працэсаў, якіх звязаны з будаўніцтвам камунізму ў нашай краіне, з'яўляецца магiстральным кірункам у нашай літаратуры.

Наздавала сваімі здабыткамі і беларуская драматургія. Амаль ва ўсіх тэатрах краіны з няаменным поспехам ідуць п'есы А. Макаёнака, у якіх акрыяюцца вострыя праблемы сучаснасці, развіцця грамадства. Шырока рэзананс набыла п'еса старэйшых беларускіх драматургаў Героя Сацыялістычнай Працы К. Крапівы «Брама неўміручасці». З поспехам ідуць на сцэнах многіх тэатраў п'есы М. Матукоўскага. Плённа працуюць у галіне драматургіі для дзяцей А. Варніцкі і П. Макаль.

Аднак у стварэнні новага рэпертуару для тэатраў існуе яшчэ шмат праблем і цяжкасцей. Часамі тэатры ставяць п'есы павярхоўна па зместу, з дробнымі праблемамі, з меладраматычным капаннем у лабірынце мяшчанскага побыту.

Саюз пісьменнікаў шмат увагі ўдзяляе ўмацаванню сувязей беларускай літаратуры з літаратурамі народаў СССР і замежных краін. Быў праведзены сімпозіум перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР, удзельнікамі якога былі больш за 40 прадстаўнікоў нацыянальных літаратур.

Побач з такой важнай формай сувязей, як узасмненне пераклады, пісьменнікі актыўна ўдзельнічалі ў дэкадах, днях літаратур брацкіх народаў. У вялікае свята культуры народаў нашай краіны выліліся Дні літаратур народаў СССР напярэдадні 50-годдзя Краіны Савецкай: Дні літоўскай культуры ў БССР, Дні беларускай літаратуры і мастацтва ў Літве і на Украіне.

Актывізаваліся нашы сувязі з літаратурамі замежных краін. У многіх краінах мы маем шчырых сяброў, актыўных перакладчыкаў беларускай літаратуры, асабліва ў краінах са-

М. Калачынскі, А. Вялюгі, П. Панчанка, В. Вітка, М. Матукоўскі на ферме саўгаса «Дняпро» Аршанскага раёна.

А. Аляксееў, А. Асіпенка, А. Кудравец на камбінаце хімічнага валакна ў Наваполацку.

Пятрус БРОУКА:

«ДА НОВЫХ ЗДЗЯЙСНЕННЯЎ»

Спачатку хацелася б сказаць некалькі слоў пра набыткі нашы агульныя, усенародныя. Я не магу не радавацца ім, як і кожны савецкі чалавек. Паспяхова завершана дзевятая пяцігодка. Дарэчы сказаць, што я ўжо чалавек у даволі сталым узросце, на маіх вачах прайшлі ўсе нашы слаўныя пяцігодкі, і я шчаслівы тым, што бачу і магу меркаваць па ўласнаму вопыту, як змянілі яны наша жыццё, як узнялі культурны ўзровень народа і магутнасць нашай дзяржавы. Мы на рубяжы новай, дзiesiąтай пяцігодкі, якая, бяспрэчна, прывядзе народ наш да новых велічных здзяйсненняў. Аб гэтым гаворыць і ўвесь наш папярэдні вопыт, і канкрэтны дакумент — праект ЦК КПСС да XXV з'езда партыі «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады».

Радуюся я калектыўнаму набытку Галоўнай рэдакцыі Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, яе шматлікага аўтарскага актыву: у 1975 годзе, акурат у тэрмін завершана выданне дванаццацітомнай БелСЭ — першага ў гісторыі Беларусі універсальнага даведніка па ўсіх галінах ведаў, набытых чалавецтвам. Радуюся, бо праца наша не марная — БелСЭ спраўдзіла нашы надзеі, яна працуе на культуру народа, яна пайшла ў масы. Аб гэтым сведчаць не толькі водгукі друку, шырокай грамадскасці, але і шматлікія пісьмы радавых чытачоў — рабочых, калгаснікаў, прадстаўнікоў інтэлігенцыі, — у якіх яны выказваюць свае думкі аб гэтым выданні. Пра БелСЭ прыходзіць нават вершы. Напрыклад, нас глыбока ўзрушыў верш Юльяна Сергіевіча з калгаса імя Леніна Маладзечанскага раёна.

Калі ўжо гаворка зайшла пра вершы, дык скажу, што побач з нашай выдатнай прозай мы можам ганарыцца і нашай паэзіяй, якая знаходзіцца зараз на пад'ёме. Не буду пералічваць імёны, бо назваць усіх добрых паэтаў проста няма магчымасці. Але гэта не значыць, што я адношуся некрытычна да таго, што з'яўляецца ў друку. Павінен сказаць, што ў некаторых вершах апошняга часу адчуваецца і залішня кніжнасць і недастатковая сувязь з жыццём. Відаць, мы ў свой час, калі былі маладымі, часцей бывалі ў цэхах заводаў і фабрык, на новабудоўлях і г. д. Гэта вельмі важна для пісьменніка, паэта. Ва ўсякім разе, па сабе ведаю, каб я не ездзіў, не хадзіў, не цікавіўся, як людзі працуюць, то таго, што зрабіў, і не было б.

Дзевятая пяцігодка была і для мяне ў творчым плане даволі ўраджайнай. Выдаў два зборнікі вершаў — «Калі ласка» і «І ўдзень і ўночы», кніжку прозы «Разам з камісарам», у часопісе «Маладосць» надрукаваў аповесць «Вечная пляма», якая на рускай мове будзе надрукавана ў часопісе «Дружба народаў». За гэты час некаторыя кніжкі ў мяне выйшлі і ў перакладзе на рускую мову.

Наперадзе работы многа. Працую над новым зборнікам прозы ў перакладзе на рускую мову. Шмат часу займае ў мяне работа над падрыхтоўкай збору твораў у сямі тамах.

Сустрэкаючы Новы, 1976 год, з якога пачынаецца дзевятая пяцігодка — пяцігодка якасці, як паэт і за сябе і за сваіх сяброў адчуваю адказнасць перад тым, як мы будзем працаваць, як будзем пісаць — адказнасць за якасць нашых будучых твораў.

Антон БЯЛЕВІЧ:

«РАБОТЫ ЗАЎСЁДЫ ШМАТ»

Гэтак, як і ўсе савецкія людзі, як усе нашы літаратары, стараўся і я творчай працай дамагацца поспехаў у сваёй справе, стараўся новымі творамі сустрэць Новы год, высокі форум камуністаў — XXV з'езд роднай партыі.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў 1975 годзе выйшаў з друку мой новы паэтычны зборнік «Сонцам заручоныя». Закончыў работу над паэмай «Васіль Вашчыла». У паэме паказваецца жыццё, праца, барацьба з кулакамі, а пасля барацьба супраць фашысцкіх цемрашалаў у цяжкія дні Айчынай вайны цікавага чалавека, прынцыповага камуніста-леніна, першага сакратара аднаго з падпольных райкомаў партыі ў тыле ворага. Паэма будзе надрукавана ў другім нумары часопіса «Польмя» 1976 года.

Скора выйдзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» мая кніжка для дзяцей — паэма «Партызанскі рыбачок». Рыхтую новы зборнік вершаў і паэм, а таксама для выдавецтва «Беларусь» дэжурную кніжку пра Хатынь.

Многа работ.

Давід КУГУЛЬЦІНАЎ

СУСТРЭЧА Ў МІНСКУ

РЭПАРТАЖ

Жыцця ў дарозе я правёў.
Напэўна, палавіну.
Пабачыў многа я краёў,
І горы, і даліны.

Сталіцы, сёлы, гарады,
І рэкі, і азёрыцы...
А сёння еду я туды,
Куды душа імкнецца.

Туды дарога павяля,
З сябрамі я імкнуся.
Цягнік спыніўся на зямлі
Жаданай Беларусі...

І ледзь з падножкі я сышоў,
Браты ідуць вітацца.
Аркадзь спяшае Куляшоў,
Люблю з ім абдымацца!

Сяброўскі, радасны настрой
Чым вызначыш, чым змерыш!
Яшчэ харошы сябра мой —
Заўжды спакойны Мележ.

І, можа, для кантрасту з ім, —
Шамлякін мітуслівы,
І тут жа побач — Танк Максім,
Прыгожы, гаманлівы.

Ён просты, як і быў раней,
Амаль і не змяніўся.
Анрэспіў час яшчэ ярчэй

Выразныя абрысы...

І словы гутаркі жывой
Гучаць надзвычай звонка...
Святлее зноў перада мной
Усмешка Макаёнка.

Сябры ўзялі нас у палон,
Мне крышачку няёмка.
Гляджу, аж падыходзіць ён —
Вядомы, слаўны Броўка.

«А як жа ён! Паздаравеў...»
Працуе вельмі многа.
Я знаю, што паэт хварэў,
І я гляджу з трывогай...

Ды адказаў яго пагляд:
«Яшчэ не страшна сцюжа,
Не хворы я, сустрэчы рад,
Ты не хвалюйся, дружа!»

Цяпло сяброўскае рукі,
Яднанне, непарушнасць.
І дружба наша на вякі,
Народаў нашых дружба!

І тут, у Мінску, лішні раз
Я змог пераканацца,
Што дружба ў нас не напакас,
Яна наш скарб, багацце.

Пераклад з беларускай мовы Юрась СВІРКА.

Танзіля ЗУМАКУЛАВА

А Б М О В Е

«О мова родная!
Назвала я сваёй.
На ёй я ўпершыню сказала «мама»,
На ёй клялася ў вернасці таксама.
І кожны гук мне зразумелы ў ёй.

О мова, родная!
Назвала дарогай.
На ёй вятры высвітваюць зычліва,
На ёй жа даялася мне, шчаслівай,
Пачуць спеў птушак ранняю вясной...

Гучанне рускай так прыемна чуць мне,
Яна пакінула глыбокі след.
На ёй мне ўсе раскрыліся пачуцці.

Яна мне адкрывае цэлы свет.

На рускай зразумела слова «шчасце».
Якое шчасце жыць у нашы дні!
Я з ёю не змагу нідзе прапасці,
З ёй не згару дашчэпту і ў агні...

Дзве плыні ў маім сэрцы не мялеюць,
Зліваюцца ў сэрцы дзве ракі.
Забывшы мову родную, знямаю,
Без рускай —
Я аглухла б на вякі».

Пераклад з балгарскай мовы Юрась СВІРКА.

Барыс ГАНЧАРЭНКА

ВАЧАМІ СЯБРОЎ

ЦІ ШЫНІЯ

Усё кліча мяне яго голас,
Усё гучыць у ва мне яго
песня...

Едзем у Брэст. Пасля — у Мінск, у Хатынь. Мабыць, не можна лічыць сябе чалавекам 70-х гадоў, не пабываўшы ў гэтых мясцінах. Туды цяпер паломніцтва. Адусюль, амаль што з усяго свету. Мы, савецкія, накіроўваемся туды, каб паклаціцца нашай вялікай славе і нашаму вечнаму смутку, набрацца сілы, у думках паабяцаць мёртвым быць вартымі іх. З-за акіяна, з далёкіх краін прыязджаюць найбольш звычайныя турысты і не меней звычайныя абыякавалі. Многім з іх вельмі патрэбна «адзнака ў інтэлекты» (кі я там быў, чуў і бачыў, вось здымак: пакутнік-беларус трымае па руках мёртвае хлапчана — гэта галоўны помнік Хатыні — і я побач стаю).

Многа ёсць такіх, якім неабходна пераканацца ў нашай сіле, хочацца зразумець, чаму мы не толькі выстаялі, але і перамаглі. У нас — іншыя матывы, іншыя душэўныя пачуцці. Словам — па машынах, гэта значыць, — у аўтобусы. Па першым лістападзе, раўнінамі і далінкамі, праз лясы і рэкі, праз гарады — вялікія і малыя. Будзе Кіеўшчына, і будзе Жытоміршчына, за імі — Ровеншчына і Валыншчына, будзе пачоўка ў Ратным і ўранку — Брэст. Ёсць час паглядзець новае, убачыць старое, паспрабаваць уявіць сабе некаторыя мясціны такімі, якімі былі яны трыццаць два гады таму назад. А галоўнае — што тут і як было. Ші ёсць у нас сем'і, ці ёсць у нас людзі, якім бы не прынесла непараўнай страты і гора мінулае вайна? Хто ўжо перастаў чакаць з фронту бацькоў, братоў, мужоў і каханых, хто страціў усялякую надзею на шчаслівы выпадак, калі хочаце, — на цуда, хто не спадзяваўся, што страшнае паведамленне пра смерць у баі ці невядомаму гібелі — нейкая фатальная памылка? Няма такіх, бо апошняя надзея знікае тады, калі мы самі расстаёмся з жыццём, найтанчэйшая пітачка веры абрываецца з апошнім нашым подыхам...

І я ў тым коле добрых сяброў і калег не выключылі, ды я адзіны, хто з такім душэўным заміраннем і з хваляваннем чакае сустрэчы з Брэстам. Я еду, каб знайсці бадай найменшы, найнепрыкметнейшы след старэйшага брата. Ён тут быў, ён тут ваяваў. І не вярнуўся, хаця як мы ні чакалі і чакаем: ні са шпіталью, ні з палону, ні адкуль. Няма ўжо трыццаці гадоў. Той боль не праходзіць. Задзіўленае гора цяжкае. Яно не дае спакою, яно прымушае нешта рабіць: шукаць, распытваць, і шчыра шукаць, і яшчэ распытваць. Яно ніколі не дазволіць заспакоіцца,

ца, я ўжо не кажу — забыцца. Калі наша маці, маці чатырох салдатаў, мабыць, штодня прасочвае жыццё абодвух загінуўшых, у тым ліку і яго, ад першага крыку немаўляці і да апошняга перадсмертнага стогну дарослага, дык я ж змогу прыпомніць толькі тыя дні і гады, калі пачаў гаварыць і помніць усіх і яго. Усё ажыло, усё стала важным і значным, асобныя факты і дэталі паўстали, як цэлыя карціны, ва ўяўленні паўстаў цэлы партрэт. Узнік вобраз і роднага брата, і сучасніка, крэўнага, блізкага чалавека і суайчынніка. З жыццёвіцы аднаго ўзнік летаніс усяго пакалення. Ён жыве ў сваім сьне і ў снах, у ва мне і моіх дзёнах, ён — жыве ў кожным з нас, бо такіх, як ён, — мільёны, і яны склалі пакаленне, яны склалі народ.

І гэта праўда, што усё кліча мяне яго голас, усё гучыць у ва мне яго песня». Як праўда і тое, што жыву я на зямлі добрай за сябе і за яго. І што жыву, нібы адчуваючы цяжар, нейкую непрапакутаваную віну. І што абавязаны сваім жыццём яму, ім обоім, братам, усім, хто загінуў. І падправаздачны перад іхняй памяццю ва ўсім, што зрабіў і зраблю, што лавіна зрабіў.

Часта чую яго глухаваты голас. А вось тут, зараз, калі

Мікола НАГНІБЕДА

МАКСІМУ ТАНКУ

Мне і дасюль шумяць пушчы, дубровы...
Хацеў бы сустрэць яшчэ зноў
Смутае блакітны лясюў вечаровых
І радасць на золку садоў.

Мару пабаныцца, дружа, з табою, —
Я думак сваіх не таю, —
Слухаць і Нарачы думы-прыбоі,
І песню, Максіме, таю.

Сцежку шукаць сарамліваю разам,
Знікла ў траве што ад нас,
І не хавацца ў залеву пад вязам,
Забывшы пра годзі і час.

Мікуль ШУЛЬГІН

САМАТЛОР

Геафізікі спосаб знайшлі
Заглянуць у кладоўкі Зямлі,
Праказалі ў прызначаны час,
Дзе хаваецца нафта і газ.
Тут балота ў глыбокім гняддзе,
Дрэва пальцам піхні — упадзе.
Восем метраў дрыгвы пад нагой:
Чорны глей,
Тарфяны перагной...
Возера, а ў ім карасі,
А грыбоў —
Хоць касою касі!
А прастор неабсяжны як,
Гаспадарылі тут кулікі.
Патрывожылі іх спакой,
А турбот жа было з буравой!
Як дзевяці яе сыды!
У гэтай справе — бяда ад вады.
Пра ляжніўку і думаць дарма,
Усюдыходу дарогі няма.
Паратунку не будзе й зімой,
Не праедзеш, не пройдзеш дрыгвой.
Пра бетонку, што ўсё утрасе,
І не ведалі у тайзе.
Усім вядомы бурмайстар Поўх
Справу ведаў,
Ды ён жа не бог,
Проста верыў,
Што нафта тут ёсць,
Разумеў, што і сам ён не госць.
Бо для ўсіх акадэміі навук
Саматлор быў пакуль толькі гук.

Мары сваёй і не буду хаваць я.
Хачу я, сястра Беларусь,
Каб рассявалі слоў мудрых багацце
І Пімен, Аркадзі, і Патрусь.

Шчыра хачу я, жадаю бясконца
Абняць ўсю зямельку братоў...
Бусел—вястун нашай дружбы, як сонца,
Да вас паляцеў ад нас зноў...

Ператлаў з украінскай
Мікола БАЗАРЭВІЧ.

Толькі гук...
Хто падумаць бы змог,
Колькі ў нетрах ён нафты бярог!
Ён трымаў яе ў тайне вякі,
Зрэдку хваці Вах-ракі
Пад абрываў ранішняй вясной.
Пакрываліся плёнкай густой...
Ды ўсяму настае чарод,
На падмогу прыйшоў верталёт,
Ён, чапляючы грузы на трос,
Над тайгой беражліва іх ісь.
Акружыўшы на ўсіх вятрах,
Прызьмляўся на астраўках.
Верталёт, верталёт дапамог —
Усімхаўся бурмайстар Поўх.
І для ўсіх ён сябра і брат,
Хто тут рукі прыкласці рад.
Буравая пасярод балот
Загудзела, нібы завод.
І не маря ўжо.
Не міраж,
А сучасны сібірскі пейзаж...

Ты славуць цяпер, Саматлор,
Буравы узвышаецца бор,
Промыху няма ў буравых,
На ўвесь свет пайшла слава пра Іх.
Днём і ноччу тут гулі і гром,
Памінаюць Поўха дабром.
Саматлору даў Поўх маладосць,
Яго імя прэм'я ёсць.
...Буравыя ў тайзе — не міраж,
А сучасны сібірскі пейзаж.

Ператлаў з хантынскай
Алісей ПЫСІН.

Іван ШАМАКІН:

«РУХАЦА
З ПАСКАРЭННЕМ»

Уступаем у Новы год. Безумоўна, астранамічныя межы часу — разуменне ўмоўнае: 31 снежня мала чым будзе адрознівацца ад 1 студзеня. Гэтак жа ўзідзе сонца і гэтак жа мы будзем працаваць ці адпачываць. Але дзейнасць людзей надае астранамічнаму дзяленню часу на гады і месяцы канкрэтнасць і мэтазгоднасць. Праца грамадства і кожнага чалавека асобна можа быць спланавана і ўлічана толькі ў межах пэўнага часу — дня, года, пяцігодкі. Такое спланаванне прыводзіць да рытмічнасці, якая дае магчымасць рухацца з паскарэннем: яшчэ адзін год — яшчэ адна ступень, вышыня. У гэтым простым, для нас цяпер відавочным, адкрыцці — вялікі вопыт і мудрасць пакаленняў. Савецкія людзі, будаўнікі новага грамадства, аптымісты і жыццялюбівы, першымі ў свеце гэтак спланаванне па гадах, пяцігодках зрабілі законам свайго жыцця.

Мы ведаем, які добры плён гэта дало і дае, і таму натуральна, што планы агульнадзяржаўныя, планы калектываў — заводаў, будоўляў, калгасаў, інстытутаў абумоўліваюць індывідуальныя планы кожнага працаўніка, кожнага члена грамадства.

Безумоўна, спланаванне бывае рознае. Адна справа — выраб канкрэтнай прадукцыі — металу, абутку, паперы, зусім іншае — планы росту культуры, сацыяльнага развіцця і г. д. Менш за ўсё пакуль што паддаецца спланаванню літаратура і мастацтва. Хоць я, напрыклад, пачынаю сумнявацца, што гэтак распаўсюджаная думка абсалютна бласпэчная. Хутчэй за ўсё, проста мы не навучыліся яшчэ як мае быць спланаванне сферу духоўнага жыцця народа. І, магчыма, ад гэтага няма трацім.

Безумоўна адно: і мастацкая творчасць не развіваецца стыхійна, яна падпарадкавана пэўным законам грамадскага развіцця, пэўнаму рытму ў выкананні агульнадзяржаўнага планаў. Нарэшце — і гэта вельмі істотна — адсутнасць агульных планаў у творчых саюзах кампенсуецца наяўнасцю вельмі канкрэтных планаў у кожнага пісьменніка, мастака, кампазітара, рэжысёра. Частва гэтыя планы не абнародваюцца, і гэта не заўсёды дрэнна, наадварот, важна, што над планамі такімі кожны з нас думае не менш, чым думаюць работнікі Дзяржплана.

Сёння, напярэдадні Новага года і новай пяцігодкі, я прыгадваю, якой уяўлялася мне мая творчая пяцігодка. У пачатку яе мне споўнілася пяцьдзесят, я пераступіў пэўны жыццёвы рубяж, і былі, як кажуць, падставы сур'ёзна падумаць аб планах на будучыню. Праўда, як у кожнай добрай гаспадарцы, быў пэўны «задел»: у папцы і галаве ляжалі матэрыялы для рамана аб горадабудаўніцка, былі зроблены нарыхтоўкі, напісаны першыя раздзелы.

Але было і другое: па меры паглыблення ў гісторыю Вялікай Айчыннай вайны (мы будзем яшчэ доўга паглыбляцца ў яе) з'яўляліся сюжэты з гэтай вечно жывой і невычэрпнай тэмы нашай літаратуры.

Уступаючы ў Новы год і новую пяцігодку, я з задавальненнем паведамляю сваім чытачам, што мне ўдалося здзейсніць свае творчыя задумкі: напісаць раман «Атланты і карыятыды» і творы аб героях-падпольшчыках — апавесці «Шлюбная ноч», «Гандлярка і паэт» (апошняя будзе апублікавана ў першых нумарах «Полімя» за 1976 год).

Калі ўлічыць працу над п'есай «Экзамен на восень» і сцэнарыем фільма «Хлеб пахне парохам», то можна сказаць, што я нават перавыканаў сваю пяцігодку.

Планы на будучае? На цэлую пяцігодку яны яшчэ не гатовы, ва ўсякім разе агалашаць іх рана. Што датычыць года 1976, то для яго — ужо ў «зазеле» п'еса аб адной сям'і, аб людзях розных прафесій, аб іх праблемах і выпрабаваннях. І працяг вельмі нялёгкага для майго ўзросту і занятасці вывучэння, збранныя матэрыялы для новага рамана, у якім на фоне дзейнасці людзей, што ахоўваюць сацыялістычны парадок, хочацца ўзняць многія маральна-этычныя і правасныя праблемы нашага часу.

Карыстаючыся выпадкам, віншую ўсіх сваіх калег-пісьменнікаў і ўсіх нашых чытачоў з Новым годам! Выдатных поспехаў Вам у працы, дарогія сябры!

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ:

«ЗЕМЛЯКІ —
ДАЎНІЯ ЗНАЁМЫЯ»

Мінулы год для мяне быў надзвычай плённым. Напісана шмат лірычных вершаў, якія склалі змест новага паэтычнага зборніка «Птушыны грой». Гэта кніга павінна выйсці ў выдавецтва «Мастацкая літаратура» ў пачатку года. Акрамя таго, выдавецтва «Молодая гвардыя» ў серыі «Маладыя галасы» выпускае мой зборнік вершаў у перакладзе на рускую мову.

Летас я пабыў на сваёй радзіме, на Брэстчыне, сустрэўся са сваімі даўнімі знаёмымі — маладымі рабочымі, якія здабываюць беларускі граніт. У выніку гэтай паездкі з'явілася задума напісаць дакументальную паэму, прысвечаную іх жыццю і працы. Работа над гэтым творам працягваецца.

Ёсць задума напісаць паэму пра рабочых Бабруйскага шыннага камбіната. Яна павінна ўвайсці ў маю чарговую кнігу.

над Брэстам і навакольнымі даямі стаіць ранішняе цішыня, у якую неспадыявана ўрываецца запісаны на магнітафонную плёнку страшны гул варажых самалётаў і грукат танкаў (так пачынаецца дзень. У мемарыяле крэпасці, пачынаецца так, як пачаўся чэрвеньскім святанкам сорака першага), я чую ўжо не проста голас, чую цэлую споведзь-маналог — яго, брата, яго пабрэцімаў. І яшчэ ніколі ён не гаварыў са мною, з намі так адкрыта, шчыра: «Добрага здароўя, дарогія, добрага здароўя, мілыя мае!

Выбачайце, што ніколі ў пісьмах не назваў вас вось так ласкава і пяшотна. Звяртаўся, як і ўсе мае таварышы, звычайна: «Добры дзень, родныя!» і, заканчваючы, не пісаў: «Шалю», а проста: «Ваш Уладзімір». Я ведаю, вы, і асабліва ты, мама, чакалі найпаветнейшых, найціплейшых слоў ад мяне, я ж усяляк стрымліваўся, нібы баўся расчуліцца, выказаць свае пачуцці, сваю любоў да вас. Служба армейская, самі ведаеце, нялёгкае, суровае. Тут не да святыментаў, ды і рэпутацыя мая сямейная была такая: унарта хлопца, немнагаслоўна, няўступчыва. Таму і стрымліваў сябе, як мог, хаця не раз і не два, беручыся за пісьмо, хацеў выказаць усё, што насіў у сэрцы, бярог да таго часу, калі вярнуся дамоў, абніму вас, расцалую і скажу, якія вы дарогія для мяне.

Я ведаю, што так яно і будзе: пройдзьце гады, шмат гадоў, і мае пісьмы заганораць, усё неадпісанае мною дойдзе да вас маймі голасам, вы пачуеце мае думкі. Ведаў і тое, што вам ніколі не даць спакою шэрая, як салдацкі шнурок, папера са слоўмі: «Прапаў без вестак», што вы мяне будзеце чакаць з

далёкіх дарог усё жыццё і што як толькі ўпадзе ў гэтай вайне хтосьці з братоў — старэйшы ці меншы — ён, несумненна, будзе шукаць мяне тут, на берагах Заходняга Буга і Мухаўца, адкуль напісаў я апошняе пісьмо за два дні да страшнага няздзельнага святанку.

Нашыя астанкі будуць знаходзіць праз тры гады і праз тры дзесяцігоддзі: пажоўклія і напалішчэртныя аркушыкі блакітаў, сатлелыя камсамольскія білеты, салдацкія медальёны і з'едзеную іржою калісці грозную зброю. Будуць знойдзены і высечаны на чорным мармуру мемарыяла новыя імёны. Будуць яшчэ налісі: «Невядомы». Іх большасць. Вядомых — яшчэ больш, бо не аб славе думалі мы, прымаючы смерць. Нас было ў крэпасці сем а, можа, і восем тысяч — кадравых чырвонаармейцаў і камандзіраў, навабранцаў, якія прыйшлі да нас вясной.

Я — з «невядомых», але ўжо не з тых, што прыпалі без весткі. Я — застаўся тут, пад руінамі Цытадэлі, як і большасць з палка маёра Гаўрылава. З 44-га, цяпер легендарнага, 3 батальёна ПТА, падраздзяленне № 13. Можна і не знойдуцца спісы нашай батальёна, дык яны — у памяці тых нямногіх, якім удалося вырвацца са смяротнага каліца. Можна і не прыпомніць Пётр Міхайлавіч, наш маёр Гаўрылаў, той дзень, калі падпісаў загад па палку аб прысваенні мне першага і апошняга звання яфрэйтара, я ж гэты дзень не забыў. У пісьме да вас, гэта праўда, паведамляў: «нашлі палоску на пятліцу», «начпалі непрысмысненасць», «вось цяпер давайце камандзіраў сваімі таварышамі». Вышла так, пісьмі і не ралы. Дык жа

вы, напэўна, зразумелі, што гэта была звычайная бравада «стараслужачага», якому восенню дэмабілізавацца, што гэта — прытворная незадаволенасць. На самай справе, я вельмі ганарыўся, што стаў малодшым камандзірам, што прайшоў школу нашага «Чапая». Так, мой самы малодшы брат. Ты воль дрыжачымі рукамі разгортваеш буклетік «Герой Брэскай крэпасці». Так, гэта ён — наш «Чапай», начальнік палкавой школы старшых лейтэнант Бытко, Васіль Іванавіч. Цэпка Чапаева па імю і па бацьку, цэпка і па ўдачы — найважнейшы з адважніх. Калі мы ўсе яго любілі за камандзірску падцягнутасць, умненне, за справядлівасць і патрабавальнасць, дык я яшчэ і за тое, што быў начальнік нашай школы ўдзельнікам вайны супроць белафінаў, як і наш незабыўны старэйшы брат. Бывала, сустрэнуся з Бытком, аддам чэсць, а вачэй адвясці не магу ад яго ордэна Чырвонай Зоркі. І здаецца ён мне такім жа, як Віктар, — чарнявы, малодцаваты, сабраны, рухавы і дзелавы ва ўсім. Так і карціць сказаць: «Таварыш старшы лейтэнант! Дазвольце звярнуцца па асабістай справе: мой старэйшы брат таксама з белафінамі ваяваў, танкістам быў, лейтэнантам. Загінуў на Ухцінскім напрамку, пахаваны ў сяле Лехтаваара, на фінскай тэрыторыі...» Год збіраўся гэтак сказаць, а не сказаў — каб не падамаў, што ў такім паведамленні сабе нейкай палёгкі пі гаслаблення дамагаюся. І ўсё-такі сказаў: 22 чэрвеня, калі цытадэль нагадвала сапраўднае пекла. «Чаму ж раней не гаварыў, яфрэйтар?» — аблізаў засяглыя губы «Чапай». —

(Заканчэнне на стар. 6).

Максім РЫЛЬСКИ

ДРУЖБА НАРОДАЎ

Дружба народаў у грозны наш век — Праўда жывая твая, чалавек, Колас на ніве, дзяцця смех шчаслівы, Сіла людская ў вясеннім разліве.

Дружба народаў — лагода і мір, І гарызонтнаў нябачаных шыр, Песня дзячэ, што лунае без стомы, Сад-вінаград ля бацькоўскага дому.

Дружба народаў ёсць ззянне зары, Шчасце людское з дзяццяй пары, Подых зялёнага, вольнага мора,

Кнігі бяспасных, далі прастораў.

Дружба народаў — сталы ўсіх братоў, Што на банкет адусюль прыйшлі зноў, Людзі працоўныя вольнае волі, Воіны праўды, шчаслівае долі.

Дружба народаў ёсць Ленина кліч, Мудрасць вучэння твайго, наш Ільч, Дождз жыватворны у сэрэбнай адзены, Звон велічавы з Крамлёўскае вежы.

Пераклад з украінскай Мікола ВАРЭВІЧ.

Аляксей ВАРЭВ'ЕУ

МАЛЕНЬКАЯ ПАДЗЕЯ

Хто падарожнічае, знае: Цягнік чакэш, скажам, ты, А ён не хутка прыбывае, Бо ззаду верст ці мала тых. Курыць не будзеш — ёсць таблічка. Людской аглушан гаманой, Сядзіш ты і маўчыш прывычна Удваіх з газетаю сваёй. А насупроць — з малым жанчына. Малое плача — не суняць І тымі слёзнымі вачыма Нас прымушае замаўчаць. І нават радыё змаўчала, Заслухалася нават зала... Крыху далей сядзяць дзячэты І напайголасу пляюць АБ тым, што так жыццё багата І людзі слаўна так жыўцы. Ну а малое ў час той самы Крычыць, аж не чуваць гудка.

І вось прытомленая мама На ногі ставіць паўзунка. І што ж, усім нам на здзіўленне, Зрабіў ён крок адзін спярша... То ж дзень, выходзіць, нарадзэння У яго, малага чуваша. Ступіў, матулю супакоіў. Вось бачу: да мяне ідзе. Што б падарыць яму такое, Каб памятаў пра гэты дзень! Сягоння ён шчаслівы самы, Шчаслівым будзе хай заўжды! І падарыў шчаслівай маме Я кнігу Ленина тады. Падзея важнага значэння... І ўжо вясёлы паўзунком. На той зямлі, дзе вырас Ленин, Ступіў ён самы першы крок.

Пераклад з чувашскай Казімір КАМЕНША.

Вольга ШПАТАВА:

«ШЧАСЛІВЫ НОВЫ ГОД»

Віншую ўсіх жанчын з Новым годам, у першую чаргу тых, якія нарадзіліся пад Новы год! Чаму? Бо сама я, так сказаць, навагодняя. Як гэта адбываецца на маім самаадчуванні? Сёння, прынамсі, я адчуваю сябе шчаслівай. Мне здаецца, што ўсе людзі, якія нарадзіліся на Новы год, павінны быць асабліва шчаслівыя. Як прайшоў мінулы год для мяне! І на ўгледзела, як праляцеў. Работы было шмат, але гэта ўсё была такая работа, што мяне задавальняла і захапляла. Выдаю чарговы зборнік вершаў пад назвай «Парасткі»; у гэтым жа, Новым, 1976 годзе выйдзе мая першая кніжка вершаў «Крыло» ў выдавецтве «Советский писатель» у перакладзе на рускую мову. На 1977 год у выдавецтве «Мастацкая літаратура» запланавана кніга прозы «Вечер над стромой».

У мінулым ужо, 1975 годзе здзейсніла сваю мару — паступіла ў аспірантуру пры літаратурным інстытуце імя Горькага, на кафедры савецкай літаратуры.

Віктар ТРЫХМАНЕНКА:

«...ЗЯМНЫЯ І АКРЫЛЕННЫЯ»

Сёлета ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць мой раман «Небам хрышчоным». Твор гэты прысвячаецца савецкім лётчыкам. Героі яго — людзі мужныя, адданыя сваёй справе. Адважны Валька Булгакоў у маладым узросце стаў камандзірам часці, з'яўляецца прыкладам для іншых. Таленавіты Вадзім Зосімаў, прыгожая і разумная Варвара Перасветавы... Розныя і непадобныя яны паміж сабой, аднак кожны вабіць мяне душэўнай шчодрасцю і цеплынёй. Праз драматычныя падзеі вайны і мірнага жыцця праходзіць і яшчэ адзін мой герой — Косця Разінскі...

З раманам гэтым чытачы неўзабаве пазнамяцца. А планы «Здрадзіў» на некаторы час лётнай тэме. Праўда, мяне працягвае цікавіць людзі зямныя і акрыленыя, аднак цяпер гэта працяўнікі сучаснага прадпрыемства.

Твор будзе называцца «Сястра белай бярозы». У цэнтры яго лёс Надзеі Заварыхінай, якую фашысты дзяўчынкай вывезлі ў Германію. Шмат яна там пабачыла і перажыла, вярнулася ў родны мястэчкі душэўна надломленай, але не пала духам. Знайшліся добрыя людзі, што памаглі ёй, узялі ў сваю сям'ю, выхавалі. Надзея закончыла тэхнікум, працуе майстрам на прадпрыемстве. Прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, з'яўляецца дэпутатам Вярхоўнага Савета. Яна — чалавек творчай думкі.

Адным словам, пішу пра нашага сучасніка, чалавек, які спалучае ў сабе высокую ідэйную перакананасць і маральную чысціню.

Аляксандр АВЕЧКІН:

«ПРЫГОДЫ — НЕ САМАМЭТА»

Люблю дзяцей, ім і прычыно свае творы. Яшчэ раней выдаў аповесці «Саломка», «Памылка «Даікага Зубра», зборнік апавяданняў «Подзвіг сігналаста» і іншыя кнігі. Пішу ў асноўным на ваенна-патрыятычную тэму, якой застаюся верным і надалей.

Натуральна, героі мае праходзяць праз розныя жыццёвыя выпрабаванні, трапляюць у сітуацыі складаных, часам — неверагодных. Аднак прыгоды для мяне — не самамэта. Імкнуса пранікнуць у свет падлеткаў, зразумець іхнюю душу, адчуць тую вытоккі, што вяду да подзвігу ў імя Радзімы.

Нядаўна закончыў аповесць «Дзень добры, бацька!» Гэта — расказ пра юнага героя Грышу Сокалава, сына начальніка пагранічнай заставы. Твор — вострасюжэтны.

У выдавецтва здаў і зборнік апавяданняў «Наперад, Буран».

ЦІШЫНЯ

(Зананчэнне. Пачатак на стар. 5).

«Баяўся, што падумаеце, нібы...» — Нічога не падумаў бы... А вось зараз думаю: адномсці фашыстам слаўна за брата. Інакш не маеш права паміраць... Ясна?»

Я яшчэ раскажу пра тое, што было пасля. А пакуль што ілізі, мой малодшы брат, ідзі далей. Ты ўздрыгануся, убачышы дарожны ўказальнік — «г. Бяроза». Так, гэта тое самае мястэчка, у якім я служыў яшчэ зімою і раніюю вяснюю. І будынак сталёўкі над пласчонай дарогай. Той самы, дзе калісьці купляў булочки і «Беламор». Вы вось цяпер зайшлі сюды гаманкой кампаніяй паабедць. Вашы аўтобусы ставяць на тым самым месцы, дзе мы рабілі тады калектыўны перакур. Тут, не так ужо і далёка, ёсць яшчэ Кашарка, вёска, дзе мы таксама служылі, і адрас гэты ты бачыў на канвертах некалькіх маіх пісьмаў. Ой, Заходняя Беларусь! Наш 44-ы пасля Прыбалтыкі скарэй цібе ўзлюбж і ўпоперак. Што праўда, то праўда, не вызваляў тады, у трыццаць дзятым.

Бачыш, як змянілася цяпер гэтая зямля. Чыстая і багатая сёлы, прыгожыя мястэчкі і гарады. Прыветлівыя і вясёлыя людзі. Толькі лясны засталіся такімі ж задуманна-самотнымі і ціхімі. Ды вясенню заўсёды так. Нават птушкі настрайваюцца на самотнасць — лісце ж падае на мокры пясок. Жоўтагарачае, барвовае, нібы кроў, лісце. Скажыць папраўдзе, ды і нам самотна было тою вясенню саракавога года ў гэтых мястэчках. Бывала зашмешся куды-небудзь з Дуднікам у вольную часіну, фотаздымкі разглядаем. Гляджу на свайго «Чкалава», якому толькі год мінуў. І не магу ўсё-такі яго ўявіць. Вольга піша, што ён ужо ходзіць, аж калюціца, калі убачыць ко-

ней, радуецца і сміецца. Вось бы сюды яго, да нас, хаця на гадзіну. Коней у нас вунь колькі. Пасадзіў бы на Гнедага, найлепшага ў нашай батарэі. Но-но! Цягні вяселей саракаяптку і вязі сына майго, малага Валерку...

Сумаваў я найбольш тады па нашых палях. Па міронаўскіх чарназёмах, па сёлах, што панад Россю... Шупікі. Тупікі. Баши. Маскаленкі. Карпішы. Пуставіты. Росава. Зялёныкі. Нават складна выходзіць, калі называеш іх. Як у песні. Тры гады там я быў аграномам МТС. Увесь працоўны мой стаж у тых гады і ў тых сёлы ўклаўся.

Цяпер прызнаюся: я і да зямлі і да свае прафесіі любоў хавалі перад вамі, перад усімі. Нібы саромеўся гэтага пачуцця. Хаця вы, мабыць, заўважаеце, да маю пягу да сельскай працы, да поля, калі я быў яшчэ вучнем. Калі цягаў, мама, з табою цяжкую каляску з прасам да ліснавадзускага мельніка, а яна, тая каляска, заўсёды засядала на балоцістай грэблі, не хацела ніяк каціцца. І калі капалі яму для трусой і назапашвалі ім корм з табою, сястра, і з табою, малодшы брат. І калі ўжо вучыўся ў Шаўчэнкаўскім тэхнікуме тэхнічных культур. О, гэта былі непаўторныя гады! Навучання і працы, сярэдняй практыкі. Нават граматаю мяне ўзнагародзілі, на апошнім курсе — як ударніка трыцяга года 2-й палігодкі. Сам дырэктар, наш таварыш Лісавенка, ле падлісаў. Бачыце, як пачаў я хваліць сябе!

Калі па-шчырасці, то зразумей я па-сапраўднаму, што такое для мяне поле і агранамічная прафесія ўжо тут, перязджаючы з месца на месца і бачачы, як цяжка прыходзіцца заходнебеларускім сялянам. Мала таго, што зямлі, як кот наплакаў, дык яшчэ і пясчаная яна, цоная, толькі над буньбу-

і пад рэдзенькае жыта і прыгодная. Ёй бы ўгнаенняў нашых — гною і тукаў — ды машыны. З'явіліся і машыны, калі першыя калгасы год-паўгара таму назад пачалі арганізоўвацца. Вязучы і ўгнаенні. І зерне сартаное. Увогуле, як кажуць сябры-беларусы, шчасце прыйшло, радасць, варушыцца ўсё. І сапраўды: заварушылася, бо пачалося новае жыццё. Мо-ву павучую беларускую мы ўсе слухаем быццам музыку. І разумеем амаль што ўсё; і песні ўжо крыху іхнія спяваем. Есць у іх на наш матыў, толькі словы чужы-чужы іныя.

Чуў я за гэтыя паўтара года і іншыя мовы, калі ў Прыбалтыцы былі. Нездарма пісаў вам, што «аб'ездзіў усю Еўропу». Усё не ўсё, а прыйшлося набачыць шмат чаго.

...Пісьмы мае, мабыць, адпастайныя. Паведамляю: усё добра; служба ідзе, ды ляжыць. Рэжым усталяваны. Усё разлічана. Ды гэта тады, як стаім на адным месцы. Калі ж пераваджалі на новае, новыя турботы з'яўляюцца. Кожны раз абжываемся, нешта капаем, нешта насыпаем, будзем, уладкоўваем свой быт, каб праз некалькі месяцаў усё пакінуць і рушыць далей. Адно застаецца нязменным: нашы гарматы, нашы коні. Ды вучэнні. Ды яшчэ песні. І стралява, паходная, і «дамашняя», з роднай старонкі. А сапраўднае свята — фатаграфаванне. Голімся, старання прасум адзёну, падшываем свежыя падкаўперыкі, пра «заправачку» кляпоцімся. Пасміхаемся з тых поз, як іх прыбіраем: з пустой кабуры — адной на ўсіх (армейскі фатаграф патрабуе, каб кожны сфатаграфаваліся толькі з ёю). Няхай будзе добрая і вясёлая памятка, няхай будучы ўспаміны пра сяброў і далёкія дарогі. Маецца тры мае здымкі: у будынку (гэта з Ноўгарада), «з кабураю», у фуражцы (з Бярозы).

Дзмітро ПАЎЛЫЧКА

РУБА І

Я ўжо ў такім узросце, што якраз
Было б найлепш спыніць імклівы час.
Ды час скарыцца толькі нашым дзецям.
Што перагнаць заўсёды прогнуць нас.

Жыццё — вян шлях на нейкі новы шлях —
Канца не мае ні адна дарога.
А смерць — часовы мост, што на вятрах

Ледзь-ледзь трымаецца і наганяе страх.

Я мог бы жыць спакойна і шчасліва,
Калі б сумеў зрабіць такое дзіва:
Змірыць свой розум з сэрцам, ці хаця б
Даведацца, хто з іх найбольш праўдзівы.

Пераклад з украінскай мовы
Хведар ЖЫЧКА

Дзмітрый КАВАЛЁУ

А ДУМАЎ Я...

А думаю, маці ўбачу я сваю
І ўпаду адразу перад ёй.
І вось на агародзе зноў стаю.
Стамлёная ідзе яна мяжой.

Маленькая, старэнкая зусім.
Мяне не бачыць,
Мне ж — здалёк відна,
Сама з сабой гаворыць, ды аб чым!
Паклікаць!
Не, спужаецца яна.

Ды вось сама заўважыла мяне —
І з ношай цяжкай па мяжы імкне,
Спяшаецца матуля напасткі:
— Ах, божа мой, адкуль жа гоць такі!

Змагнула сіратліваю слязу:
— Мне рупілася з раніцы дамоў...
— Давай, матуля, голпе паднясу.
І зашпталала слёзна:
— Сын, сыночак мой!

Іду я з лёгкай вязкай у руках
Каля счарнелых выслепых бабоў,
Пра дробязі пытаюся, пра птах.
І пра арэхі,
І наконт грыбоў.

А думаю там,
У дэлях франтавых,
Калі і выжыву, дамоў прыйду.
Без сораму заплачу тут пры ўсіх
І перад ёй на вуліцы ўпаду.

З рускай перакладу
Юрась СВИРКА

Леанід ДАЙНЕКА:

«АДДАЮ ПЕРАВАГУ
СУЧАСНАСЦІ»

Не магу паскардзіцца, што мінулы год быў для мяне мала-
плённым: у перыядычным друку апублікаваў шмат вершаў, не-
калькі апавяданняў, нарысаў, пісаў і творы для дзяцей.

Наогул, я аддаю перавагу сучаснасці. Цалкам прысвечаны су-
часнасці, сённяшнім маральным і этычным праблемам мой новы
зборнік апавяданняў «Бацькава крыніца», карэктурна якога трымаю
ў руках. Ён выходзіць у выдавецтва «Мастацкая літаратура». У
творах, якія складаюць яго, дзейнічаюць у асноўным маладыя ге-
роі — студэнты, рабочыя, адным словам, сённяшняя моладзь, у
духоўны свет якой спрабую пранікнуць. Ці удаецца гэта мне, хай
мяркуюць чытачы.

Хвалюе мяне і тэма рэвалюцыі, тэма пералому ў свядомасці бе-
ларускага сялянства. Нядаўна я закончыў працу над раманам «Лю-
дзі і маланкі». Асноўныя падзеі, адлюстраваныя ў ім, адбываюцца
на Заходнім фронце, у Мінску і Ігуменскім павеце ў рэвалюцый-
ныя дні і першыя гады Саветскай улады. У рамане выступаюць два
браты — Антон і Кузьма Радзімовічы, бальшавік Андрэй Бацота
і іншыя героі. Дзе буду друкаваць — яшчэ не ведаю.

Леанід ГАУРЫЛКІН:

«У ЦЭНТРЫ ўВАГІ
МЕЛІЯРАТАРЫ»

У апошнія гады на беларускім Палессі адбываюцца вялікія зме-
ны. Пра геалагаў-першапраходцаў я і раскажаў у рамане «Не ма-
гу без цябе». Цяпер мяне цікавіць тэма — чалавек і прырода.
Праводзяцца вялікія меліярацыйныя работы, узнік шматлікі атрад
рабочага класа — меліяратары.

Новая кніга апавяданняў, над якой зараз працую, і будзе пры-
свечана іх працы. Ужо напісаў некалькі твораў. Аднак пакуль што
пра зборнік у цэлым гаварыць ранавата.

Хутэй бы зайшло сонца, бо
нашы гарматы пад пастаянным
абстрэлам. Фашыскае арты-
лерыі, танкі б'юць па ўспыш-
ках нашых саракацітак. Гінуць
наводчыкі і зараджаючыя, гі-
нуць камандзіры... Разбіта ад-
на гармата, другая... Гойсае
над рэчкаю Гнеды — найлепшы
конь батарэі. Ён даўно ўжо вы-
скачыў з палаючай канюшы і
аналеў ад страху. І няма каму
яго ўняць, уціхамірыць, дзесьці
прывязаць. Уцякай, Гнеды,
вырывавайся адсюль, бо мы бу-
дзем тут стаяць насмерць...

Дзесьці прасачыліся ў крэ-
пасць немцы, чуваць блізка аў-
таматныя чэргі і вінтавачныя
стрэлы. Брест адбіваецца ўсімі
сваімі сіламі. Трымаюцца ва-
роты і казармы, казармы і
клуб, штаб і палкавыя школы.
Чуваць бой і удалечыні — не ад-
ступаюць награнныкі.

А нам як вытрымаць. Батарэі
ўжо няма, забіраем параненых
і адыходзім да казармы. Там,
за сцэнамі, за барыкадамі, якія
вырастуць праз паўгадзіны, бу-
дзем працягваць бой як пеха-
цінцы. У канцэрны ёсць яшчэ
патроны. Ёсць кулямёт. І ёсць
наша здольнасць, якая за гэтыя
хвіліны перарасла ў нялічлівы...

...Увершыню мы прыйшлі з
цішыні ў ліпені сорак чацвёрта-
га — праз тры гады пасля сваёй
смерці. Нас разбудзілі ад веч-
нага сну магучыя залпы на-
шага «бога вайны». Гэта па-
левым беразе Заходняга Буга
білі гарматы. Усіх калібраў. Не
мяняючы лацішчэй спялялілі
фашыстаў «кашош» — зброя,
пра якую тады, у сорак пер-
нім, мы чулі толькі краем ву-
ха, якая яшчэ толькі вырабля-
лася і выпрабывалася.
Мы ўсё ведаем і памятаем.
Чуецца, спявае Вуячыч! «А

над Брэстам цішыня такая».
Гэта пра нас. Пра 44-ы і 333-і
стралковыя палкі, пра 98-ы
асобы супроцьтанкавы артыле-
рыйскі дывізіён... Пра Гаўрыла-
вых і Пачэрнікавых, пра Зуба-
човых і Фаміных, пра Выткаў і
Шаблюскіх, пра Грыгаранаў і
Жушыевых. І пра мяне...

Над Бугам і Мухаўцом — ці-
шыня. Адно чуваць крокі тысяч
і тысяч, якія штодня прыхо-
дзяць пакланіцца найвай памя-
ці, схіліць галовы ў журбе, вы-
пусціць слязу на абпаленую аг-
нём зямлю, па руіны, якія сталі
нашым апошнім прыстанішчам.
Мы чуюм іхнія крокі, іхні шэпэ.
Мы — з цішыні. Вечнай

Цішыні.
Але мы з легенды.
З неўміручасці.
Добрага здароўя, родныя!
Добрага здароўя, дарагія і лю-
быя!
Беражыце гэтую цішыню»

Мы вярталіся першым коў-
тым лістападам, які чуюць чуюць,
дакручваюцца да беларускіх і
чарнігаўскіх дэсоў. Вярталіся
маўклівымі і засяроджанымі. У
нашы сэрцы навіна ўвайшла
і пасялілася ўрачыстая цішыня
цяперашняга Брэста, у іх узбу-
дзілі вешную дыялектыку трыгогу
сумотна-жаласліва і заклі-
кальна звацца Хатыні. І дзе б
мы ні былі, куды б ні ехалі,
нам заўсёды будзе відна, ве-
лічэнні ў сваёй гераічнай суро-
васці Курган Славы, што ўз-
няўся ў неба амаль за два дзе-
сяткі кіламетраў ад Мінска, —
помнік усім, хто згінуў за
Брест і Маскву, за Стадніград
і Кіев, за Сенастопаў і Адэсу,
загінуў, каб выратаваць Еўро-
пу, увесць свет.
З украінскай мовы перакладу
М. БАЗАРЭВІЧ.

І ўжо адсюль, з крэпасці — у
пілотаў, з яфрэйтарскай палос-
каю, з верным таварышам і
земляком Дуднікам.

Усяго бывала за гэтыя два
гады: стаялі і ў вялікіх гара-
дах, і малых вёсках, і проста ў
лясах. Да клімату рознага пры-
выклі, па надвор'е наракалі, бо
тут зімою кудасы, вясною і ў
пачатку лета дажджы і вятры.
Мабыць, як і ўсюды па свеце,
неспакойна, вельмі неспакойна
было вясною. А вось з пераез-
дам у Брест, нібы неслей на
душы стала: хаця і граніца за
няшчот метраў, і немцы па
тым беразе Буга, а ўсё ж такі
— крэпасць, горад. Вось як ат-
рымаў ад вас і ад Волгі грош-
шы, пайшлі ў звальненне, пала-
саваліся не салдацкім харчам,
а стравамі амаль што дамашні-
мі.

...Вы не забыліся, калі дзень
майго нараджэння? Так, 29
чэрвеня. Прыпаў ён якраз на
пятніцу. Паколькі будзень, то і
я маўчаў, нікому з хлопцаў пра
гэта не гаварыў. Але ў абед
навінішвалі: відна, Дуднік
прагаварыўся (не забыўся сіб-
рук!), бо калі прыйшлі ў ста-
ловую, то ўжо на стала, перад
маім месцам, букет стаяў і
двойная порцыя кампоту. Пер-
шым навінішаву старшыня на-
шай батарэі, а пасля і сам лей-
тэнант. Хлопцаў, відна, такая
«афіцыйная частка» не задаво-
ліла, таму прама сказаў: «З
цябе належыць, яфрэйтар». Я
адказаў, што за мною не пра-
падзе: паслязаўтра — пядзеля,
нойдем у горад, дык можнаму
з таварышаў — па сто грамаў
«шпанічнай» і па куфлю ліва.
Хаця Устаў і не дазваляе, але
ў парадку выключэння па чэр-
цы пераклілі. Стараслужачыя
як-ніяк другі год заканчваем...
Даруе старшыня, ды, мусіць,
даруе і нарком.

Да звальнення ўсё вечарам,
у суботу, падрыхтавалі і чы-
стыя паджаўнеркі падшылі, і
боты цапаксавалі, і гузікі на-
драілі. На рашчы толькі гален-
не перанеслі, каб падбародак
ажыо «сінім» быў, без жаднай
валасінкі. Пасля адбою, як за-

ведзена, пагаманілі ціхенька і
заснулі. Не думаю я прыспыць
што-небудзь, хацеў, праўда, каб
малы «Ікалаў» прыспыць та-
кім, які ён ёсць, каб бег мне
насустрэч, а я каб па кані
ехаў, нібы з поля, з працы.

...3.15. Ужо потым, апамятаў-
шыся, нехта назваў гэты час.
Таму ж здалося ўсім, што ад-
былося небывалай сілы земле-
трасенне, што схаваны да нары,
да часу ў глыбінных метраў стра-
шны агонь вырваўся на волю,
спяляляючы і руйнуючы ўсё.
Страшны выбух надляў усіх
з пасцелі. Нейкую секунду дзве
ніхто не сказаў ні слова. Мо-
глі не мог ахапіць, а язык не мог
перадаць неабдымнага, неўсва-
домленага. Падзе столь, вог-
ненныя слупы ўздзімаюцца за
вокнамі, шыбы з якіх павяля-
талі ўжо ў першае імгненне.
Роў самалётаў, скрыгат жалез-
за, трэск дрэва. А ўжо потым
— крыкі, стогі. «Немцы!» — не
сваім голасам крыкнуў старшы-
ня Іван Макоўскі. «Напад!» —
ачомаўся дывальны. «Гэта ж
вайна!» — ускрыкнуў нехта з
навабранцаў. Ды ўжо і не трэ-
ба было крычаць: усе зразуме-
лі-вайна. «Усім — на двор! Да
гармат!» — крыкнуў старшыня,
нацягваючы гімнасцёрку. А я
паспеў толькі галіфэ наліць
ды ў боты ўстуніцца. Так і кі-
нуўся на двор — з незарэдка-
ным карабінам і гімнасцёркаю
ў руках. Выскаквалі з дзвярэй
і вокнаў у вогненна-дымны
смерч, беглі да гармат, займалі
свае месцы. З калібркі выносі-
лі патроны, са складу выцягвалі
скрынкі са снарадамі. Мы
ўжо апамяталіся, мы ўжо гато-
вы прыняць бой, хаця і зразу-
мелі адразу, што ён смерцель-
ны, для большасці, а можа, і
для усіх — першы і апошні. Я-
на і тое, што бамбязь з навет-
ра, абстрэльваюць з гармат і
кулямётаў усіх калібраў, што
да раў набліжаюцца фашыс-
кія танкі.

...Чалавек заўжды са сну, калі
яго данасна набудзілі, крону
зды. Мы ж у гэтыя хвіліны бы-
лі не проста злымі. Мы былі
шчодрымі і лютымі. Іншага па-
чуцця не ведалі. Віць, гранны,
крывіць, рвань зубамі і рука-

мі! Цэль была проста перад
намі, у тым чырванавата-шы-
зым тумане, што слаўся над
Бугам і Мухаўцом. Нашы са-
раканяці раз-папораз выкідвалі
агонь помсты і адлаты ў гэты
туман, за якім быў вораг.
«Агонь!» «Першая гармата —
агонь!» «Другая гармата —
агонь!» «Трэцяя!» Па п'ябач-
ных танках, што скрыгталі за
мястамі і валамі, па пяхоце,
што бегла, паўзла, хавалася за
гэтымі танкамі. Па артылерыі,
што прытайлася ў лясах. Агонь!
Агонь! Агонь! Яны зажаўць
сваім нашчадкам у дзясцым
калене, што чапаць нас, савец-
кіх, пяхоміна. Крывёю яны за-
паліць за сваё вераломства.
Восемно трыццаць дзевятата
яны «незпарок» спрабавалі бы-
ло сутыкнуцца з намі дзесьці
за Львовам — гэта брат Віктар
расказаў. Нашы танкі змялі
тады іх за некалькі гадзін, «не
пытваючы прозвішча». Агонь!
Першая, другая, трэцяя!.. Усе
гарматы, уся зброя ўсёй крэ-
пасці, агонь!

Хто ў майцы, хто басаною,
хто праставалосе, са сціснуты-
мі зубамі, мы выконваем най-
важнейшую і найзначнейшую
работу. Адаём бою ўсё, чаму
нас навучылі камандзіры на
працягу гэтых двух гадоў.

Агонь! Гэта — за першых загі-
нуўшых. Агонь! Гэта — за плач
дзяцей і крык жанчын, што так
чуваць у віхуры агню і жалеза.
Агонь!!!

«Трымайцеся, хлопцы!» — за-
гадае ці падбадзёрвае ка-
мандзір батарэі.

«Прамою наводкаю — дуні! —
дабаўляе старшыня Макоўскі.
— Хутка падмога прыйдзе...»

Ды мы пакуль што не дума-
ем пра дапамогу, мы не сна-
дзяемся на хуткі падыход пад-
мацавання — асноўныя нашы
часці ў навакольных лясах, па-
тэрбен час, каб выйца з лаге-
раў і паспяшыцца на вырчку
ў крэпасць. Ды мы, наўраўна,
акружаны ўжо з усіх бакоў, бо
агонь і грукат — навакол і
скрозь.

Хутка зойдзе сонца... Гэды
іначай будзе.

Агонь!
Агонь!
Агонь!

ПРЫГОЖАЕ Ё АБ'ЕКТЫВЕ

Джэйме Олдрідж неяк скажаў: «Гледзячы на добрую фатаграфію, я адчуваю, як паміж яе аўтарам і мною наладжваецца кантакт, такі ж, як і мастаком, што працуе ў любой другой галіне мастацтва».

Гэтыя словы англійскага пісьменніка міжволі прыходзяць на памяць, калі знаёмшчы з экспазіцыйнай выстаўкі «Фатаграфіка-75», якая адкрылася ў Мінску. У Палацы мастацтваў побач з творамі жывапісу, графікі, скульптуры, прыкладнага мастацтва размяшчаліся работы лепшых фотамастаў краіны.

Мастацтва светлаіспы стала прыкметнай з'явай у культуры нашай жывы сталецця. Арганізатар гэтай выстаўкі, які многіх іншых, — фотаклуб «Мінск» «Фатаграфіка-75» падводзіць вынікі дасягненняў фотамастаў роў ў гэтай галіне за пяць гадоў, што прайшлі з адкрыцця першай такой выстаўкі ў Мінску.

Мы імкнуліся стварыць адзіную высокамастацкую экспазіцыю, якая б, у першую чаргу, мела грамадзянскае гучанне, і якая б пашырала ў гледачоў уяўленне аб магчымасцях фатаграфіі, — гаворыць старшыня сталічнага фотаклуба Яўген Казюля. — З 1.106 дасягнутых работ адабрана для экспазіцыі толькі 134.

Такі строгі падыход не мог не сказацца на якасці экспазіцыі. Большасць наведвальнікаў, якія бывалі на двух напярэдніх выстаўках, з прыемнасцю адзначаюць, што агульны мастацкі ўзровень работ за гэты час значна ўзрос. І сёння, бадай, ніхто ўжо не скажа, што фатаграфія — пераважна трукцтва, эксперымент, які нікога агульнага не мае з мастацтвам.

Вось, напрыклад, работа «Маці» Генадзя Вялічкага з Віцебска. Выканана яна спосабам ізаляцыі, што дазваляе па-

кінуць на здымку толькі тры асноўныя тоны, пазбавіцца лішніх дэталей. Суровы твар старой жанчыны, лаканічныя дэталі, агульны немнаваты каларыт здымка ўздзейнічаюць на гледача, ствараюць у яго аб'ектны вобраз маці, хоць, у той жа час, перад намі дакументальны партрэт канкрэтнага чалавека.

Мічэлін Віктар Ганчарэнка назваў свае работы «Паэма аб дрэвах». Два здымкі. На адным — на фоне неба кучаравыя кроўны гошкі прыгажунь; сонца. На другім — у такім жа ракурсе тырчаць бышам доўгія чорныя сьлушы. Гэтыя серыі максімальна аголена: «Беражыце прыроду!». Сродкамі фатаграфіі аўтар здолеў публіцыстычна завастрыв і ў той жа час вельмі вобразна выявіць думку.

Незвычайным вырашэннем гэты прыцягваюць увагу гледачоў работы Ілмара Алкалаі з Рыгі, Мікалая Дзейкіна з Масквы, кіяўляніна Бруна Ракоўскага, гаркаўчанина Юрыя Шпагіна, рыжаніна Зігурда Білзана. Некаторыя з работ наведвальнікам нават могуць падацца незразумелымі, незвычайна вычурнымі. Але не спытайцеся прайсці міма. — паспрабуйце засяродзіцца, зразумець аўтара фатаграфіі, як дарэчы, і любога творца сапраўднага мастацтва.

Адзін з буйнейшых майстроў фатаграфіі ў свеце Віталь Бутыркін і сёлета выступае з багатай калекцыяй работ. Прыцягвае ўвагу яго «Апасіяната». Буйнае кіпенне марскіх хваль, сотні ўзбуджаных чарк паміж чорным хмарным небам і вадой. — гэта трэба ўспрымаць не толькі розумам, але і пачуццём, як музыку. А вось побач «Тэра інкогніта» («Зямля невядомая»). Цяжка падобраць слова, каб апісаць тое, што адлюстравана на здымках. Што гэта — новыя віды матэрыялу? пейзаж невядомай планеты? Здаўляе надзвычай багатая фантазія аўтара, яго сваёсаблівае светаўспрыманне, адначасова працавітасць, — здымкі

зроблены з дапамогай мантэжу многіх негатываў, шляхам складанай лабараторнай апрацоўкі... «Тэра інкогніта» — смелы эксперымент, такіх работ у практыцы міжнароднай фатаграфіі яшчэ не было. І ў той жа час варта задаць аўтару пытанне: ці не прывядуць такія пошукі да абстрактнага мастацтва? — бо назва сама назва гэтай серыі прызывае, што В. Бутыркін і не імкніўся ў гэтай і ў большасці сёлетніх работ да адлюстравання рэчаіснасці.

Сродкі фатаграфіі адкрываюць падзвіжчай багатыя магчымасці для праяўлення фантазіі фатографа, і ў той жа час топяць у сабе пагрозу празмернага захвалення знешнімі эфектамі. З году ў год радуе гледачоў выдатнымі партрэтамі Раман Баран. (Сёлета ён член журы і выступае па-за конкурсам). Бездакорна, з тонкім мастацкім густам, зроблены ім партрэты вядомых пісьменнікаў, людзей прэцы. Але атрымаем увагу на партрэце маладой дзяўчынкі — работу аўтара назваў «Факел». Сапраўды, твар і закінуты назад белыя валасы валасы дзяўчынкі немым напамінаюць палаючы факел. Можна зразумець імкненне аўтара сказаць, што ў юнай душы дзяўчынкі тэксма палае полымя, але ж ні ў выразе яе твару, ні ў вачах — гэтага не адчуваецца. Толькі аб імкненні за знешнім эфектам сведчыць гэтая работа.

Некаторыя з работ, што экспануюцца на выстаўцы, фатаграфіямі ў прамым сэнсе гэтага слова назваць нельга, бо зроблены яны без фотаапарата, толькі ў лабараторыі. Але нават гэты ў фатаграфіі можа быць апраўдана. Як самая маладая плынь у сучаснай мастацкай фатаграфіі, фатаграфіка эксперыментуе, знаходзіцца ў творчым пошуку.

Сёлетняя выстаўка яшчэ раз паказвае, што яшчэ многага можна кахаць ад гэтай галіны сучаснага мастацтва светлаіспы.

Д. ЛУПАЧ.

У НАРОДНАГА МАСТАНА БССР

А. П. Марыкса лёс незвычайны. У гэтым лесе ўсё, што павіна быць у біяграфіі чалавека такой прафесіі. Да 1912 года — заняткі ў Пранскай Акадэміі мастацтваў па класу архітэктуры і дэкарацыйнай творчасці. У гады першай сусветнай вайны — валанцёр славянскіх ваенных часцей, скамплектаваных на тэрыторыі Расіі. З 1918 года — добраахвотнік Чырвонай Арміі. Служба ў Палітупраўленнях Усходняга, а затым Заходняга фронту, у часцяк асобага прызначэння. Афармленне спэнтакляў у прыфрантавых чырвонаармейскіх тэатрах Смаленска, Мінска, Магілёва, Гомеля.

«З 1920 года я пачаў працаваць у тэатрах Беларусі, — успамінае Аскар Пятровіч, — Маімі настаўнікамі былі Янна Ку-

СТВАРАЛЬНІК ЦУДОЎНАГА

пала Змітрон Бядуля, Міхась Чарот, Кузьма Чорны, Уладзіслаў Галубон, Фларыян Ждановіч і іншыя. Менавіта з дапамога іх кансультацый я вывучаў наштоўны матэрыялы па культуры беларускага народа: помнікі драўлянага і каменнага дойлідства, прадметы быту, прылады працы, нацыёны».

Разам з Е. Міровічам і мастаком К. Елісеевым ён прымаў удзел у стварэнні Беларускага драўлянага тэатра. Менавіта тут Марыкс па-сапраўднаму ўключыўся ў захвалючы працэс нараджэння спэнтакля з новымі жыццёвым месцам.

Зварот да беларускай класікі, драматургіі прымусяў мастака плыня ўгледзецца ў выток нацыянальнай культуры — з альбомам у руках ён аб'ездзіў усю рэспубліку. Так з'явіліся аформленыя А. Марыксам спэнтаклі «Расцідае гняздо» Я. Купалы, «Каваль-валода» і «Машына» Е. Міровіча, «Салавей» Зм. Бядулі, «Цудоўная дудка» В. Воўскага, «Мост» Я. Рамановіча.

Успамінаючы 1925 год, З. Азгур расказвае: «На ўсё жыццё запамніліся спэнтаклі таго часу, пастаўленыя таленавітым, цудоўным рэжысёрам і драматургам Е. А. Міровічам і мастаком А. П. Марыксам. У тых спэнтаклях была свежасць і мудрасць, якая жылася з народных фальклорных крыніц, і ўлюбнасць у жыццё людзей маладой Савецкай рэспублікі».

Так, час быў гарачы, блзітасна знішчаючы стары свет, савецкі народ будаваў новае жыццё, новую культуру.

Мастацтва тэатральнага мастака жыве столькі ж, колькі ідзе спэнтакль. Але да той хвіліны, калі згаснуць агні рампы і змяркнуць палотны дэкарацый, яшчэ некалькі імгненняў на сцэне дрыжаць ізыкі свечак, ледзь калышуцца занавескі, дрыжаць водбіскі ў запалелых люстрах, — павольна замірае рытм жыцця сцэны. Спыніліся, імгненне, ты цудоўнае!

І імгненне спынілася. Спынілася ў дэкарацыях А. Марыкса да спэнтакляў «Чалавек з ружом», «Мяшчане», «Дон Жуан», «Сабана на сене», «Урыэль Аюста», «Яўгеній Анегін», «Севільскі цырульнік», «Настася Каліноўскі», «Жрэц Тарквіні», «Мешчанін у дваранстве». Новы глядач, які залопніў новы савецкі тэатр, палобіў яркія, малюнічыя спэнтаклі 20—30-х гадоў. Марыксавыя эскізы да гэтых і дзесяткаў іншых спен-

такляў заканамерна адкрываюць новую старонку беларускага савецкага тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва. І справа не толькі ў даніне ўдзячнасці гісторыі. Гэта і нагляднае сведчанне кроўных сувязей савецкага рэалістычнага мастацтва з усім лепшым, перадавым, што мелася ў рускай драўляна-цудоўнай, беларускай і зарубеннай мастацкай культуры.

Імгненні, адлюстраваныя А. Марыксам у тыхчас эскізаў да розных спэнтакляў, гавораць аб алімпіі шляху, які прашоў мастак, што ўмее тонка раскрыць падтэкс п'есы, стварыць эмацыянальнае атмасферу, ілюзію прасторы жывапісна-архітэктурнымі сродкамі.

Так, уласцівае тэатра — пераўтвараць звычайнае, узводзіць рэалінасць на вышэйняе мастацтва — Марыкс уладзіў як ніхто іншы. Таму што гэта чалавек высокай мастацкай культуры, які валодае не толькі вялікімі ведамі ў многіх галінах мастацтва, але і тонкім густам. Гэта мастак, які востра пранімае ў дух узнікаючай ім эпохі, што адчувае стыль часу. Гэта мастак сапраўды тэатральны, які можа стварыць бачны, пластычны свет, у якім заўсёды пануе поўнацілы настрой. Ён працаваў у Мінску, калі закладваліся асновы нацыянальнай дэкарацыйнай школы. У гады Вялікай Айчыннай вайны ён афармляў ва Уральску і Арахава-Зуева спэнтаклі «Фронт» А. Карніччуна, «Крылатая племі» А. Первенцава, «Заломнікі» А. Кучара, «Нашэсце» Л. Ляонава. Ён быў галоўным мастаком тэатраў імя Я. Коласа і юнага гледача, прымаў удзел у арганізацыі і аднаўленні пасля вайны ўсіх драматычных тэатраў Беларусі — у Бабруйску і Гродна, Босце і Гомелі, Віцебску і Мінску.

І сёння А. Марыкс не пакідае тэатра. Ён шмат працуе над шматсерійнымі цыкламі гушаў, прывесчальных старажытнай гісторыі Беларусі, старажытнаму Мінску, уладваючы ў гэтую працу выдатныя веды, невычарпальную ігру ўяўлення.

Ён марыць паказаць сваю персанальную выстаўку — чацвёртую, дзе, акрамя дэкарацый, прадставіць станковыя графічныя лісты, архітэктурныя пейзажы, замалёўкі, чаканкі, выкананыя за апошні час. Есць нешта агульнае ва ўсіх гэтых работах — рамантычная ўсхваляванасць душы, амаль дзіцячая непасрэднасць у захваленні ўсім цудоўным, што створана прыродаю і чалавекам.

Б. КРЭПАК.

Г. НІЕНДОРФ (ГДР). Вяртанне.

С. КАСТРАМІН (Масква). Штурм.

ЛЕТАПІС НОВАЙ ПЯЦІГОДКІ

Часопісы ў 1976 годзе

Гутарка нашага карэспандэнта з галоўным рэдактарам часопіса «Беларусь» Міхасём КАЛАЧЫНСКІМ

— Міхась Іванавіч, часопіс «Беларусь» у нечым падобны да «Огонька», і, вядома, чытачы чакаюць у ім матэрыялы розных жанраў, перш за ўсё актуальную, надзейную публіцыстыку, нарысы...

— У нашым часопісе часта выступаюць перадавікі сельскагаспадарчай і прамысловай вытворчасці, вучоныя, дзельчы літаратуры і мастацтва. Вось і ў першым нумары змяшчаем падборку «Натхненне сэрцаў — партыі». Аўтары — народныя артысты БССР Л. Давыдовіч, А. Багатыроў мастак І. Міско. Рыхтуе свае выступленне пісьменнік М. Паслядовіч.

Галоўныя задачы дзесятай пяцігодкі — гэта клопат аб зважлівым патрэб народа, павышэнне эфектыўнасці вытвор-

часці, якасці прадукцыі. Важнае значэнне часопіс будзе надаваць і такім тэмам, як кіраванне вытворчасцю, лепшае выкарыстанне сродкаў, матэрыялаў, рэзерваў і магчымасцей. У партфелі рэдакцыі ўжо ёсць рукапісы на гэтыя тэмы.

Нарыс заўсёды займае важнае месца на старонках «Беларусі». З новага года мы ўводзім рубрыку «Людзі творчага пошуку». Будзем расказваць пра тых, хто думае творча, працуе натхнёна, уносіць належны ўклад у агульную справу. Безумоўна, многія нарысы прысвячам камуністам, перадавым людзям нашага часу. Пра першага сакратара Бабруйскага райкома партыі І. Мяціко напісаў М. Гроднеў. Новыя нарысы прапануюць І. Дуброўскі,

І. Шальманаў, В. Макаравіч, М. Грыцан, В. Мыслівец, М. Даниленка, М. Сергіевіч.

«На арбіце пяцігодкі» — пад гэтай рубрыкай пачнём рэгулярна змяшчаць карэспандэнцыі, рэпартажы, інфармацыю з калгасаў, саўгасаў, прамысловых прадпрыемстваў, новабудуляў аб справах людзей у першым годзе дзесятай пяцігодкі. Мяркуем рэгулярна асвятляць дзейнасць калгасна-саўгасных вытворчых аб'яднанняў.

Раней у часопісе была рубрыка «Беларусь індустрыяльная». Цяпер яна называецца «Беларусь сацыялістычная». Для яе заказаны фотанарысы пра Віцебскі дывановы камбінат — першае прадпрыемства камуністычнай працы ў рэспубліцы, пра новабудулі Брэста, Гомеля, калгасы і саўгасы ў розных раёнах рэспублікі.

Мы стварылі карэспандэнцкі пост на Мінскім станбудаўнічым заводзе імя С. М. Кірэва. Плануем перыядычна пісаць аб ім, расказваць пра яго людзей. «Беларусь» пісала ўжо аб земляках, якія працуюць на БАМе. У куткім часе раскажам і пра

тых, хто паехаў будаваць КамАЗ.

— Прыемна пачытаць і новае апавяданне любімага пісьменніка, урываек з апавесці або рамана. Што несага будзе ў гэтых раздзелах?

— У першым нумары друкуецца апавяданне Б. Сачанкі «Навальніца». Пісьменнік расказвае пра беларускіх меліяратараў, людзей, якія асушваюць Палессе. У цэнтры ўвагі аўтара ўзаемаадносіны людзей, станаўленне іх чалавечых характараў.

Нядаўна мы змясцілі ўрываек з новай апавесці народнага пісьменніка Беларусі І. Шамякіна «Гандлярка і пэст». Аб'яедаецца чытачам урываек з новага твора народнага пісьменніка Беларусі І. Мележ.

На старонках часопіса будуць новыя праявічныя творы Я. Брыля, І. Чыгрынава, А. Пальчускага, М. Гарулёва, М. Даниленкі, М. Ракітнага і іншых пісьменнікаў. «Па заданню абкома» — так называецца ўрываек з апавесці Р. Хацкевіча, у якой расказваецца аб станаўленні Савецкай улады на Барысаўшчыне.

Па-ранейшаму пад рубрыкай «Упершыню ў Беларусі» будзем змяшчаць творы маладых аўтараў.

— А якія сустрэчы чакаюць аматараў паэзіі?

— Рыхтуем вялікую падборку першаў паэтаў розных краін, у якіх яны славяць Леніна, партыю, Савецкі Саюз. З новымі творамі выступяць народныя паэты Беларусі П. Броўка, П. Панчанка, а таксама А. Вялюгін, Р. Барадулін, Е. Лось, А. Зарыцкі, Ю. Свірка, М. Гамолка, Э. Агняцэв, Ул. Скарынін, В. Ракаў.

Вялікае значэнне надаем перакладам, таму ўводзім новую рубрыку «У братнім сукавіц». Акрамя таго, збіраем шырока адзначыць Дні літаратуры і мастацтва Украіны.

Сістэматычна будзем змяшчаць на старонках «Жартам кажучы» гумарэскі, пародыі, эпіграмы, шаркі на дзеячы беларускай культуры.

Аднім словам, рэдакцыя і рэдакалегія «Беларусі» зробіць усё, каб часопіс быў цікавы, дапамагаў выконваць задачы, якія абмяркуе і паставіць перад краінай XXV з'езд КПСС.

ПРАЦОВНЫЯ нашай рэспублікі ўступілі ў чарговы этап камуністычнага будаўніцтва — 10-ю юбілейную пляцігодку. Новыя задачы, пошукі новых магчымасцей для іх вырашэння, пошукі нераскрытых рэзерваў — пытанні, якія хваляюць наш народ.

Перад «Агітплакатам» Саюза мастакоў БССР таксама сталіцы

матэрыялу, які аб'яднае імгненнем найбольш поўна выкарыстаць жанравыя асаблівасці агітплаката. Сёння мастакі і паэты стварылі арыгінал планата, адгукнуўшыся на надзённы падзеі, а праз 3—4 дні сотні аттыражыраваных планатаў ужо разасланы падпісчыкам.

Антыўна супрацоўнічаюць у «Агітплакаце» мастакі Т. Ігнаценка, В. Філімонаў, М. Гурло.

Перамогі над нямецка-фашыскай Германіяй. Чатыры планаты гэтай серыі былі адабраны і адпраўлены на выстаўку ў Парыж. Гэта планат мастака В. Сакалова, прысвечаны мужнай барацьбе беларускага народа з гітлераўскімі захопнікамі. Планат выкананы ў лаканічнай і эмацыянальна напружанай форме. Трапныя вершы П. Прыходзькі яшчэ больш падкрэслваюць мужнюю выразнасць фігуры Радзімы-маці. Планат У. Крукоўскага раскрывае тэму беларускага падполля. Мастак знайшоў на дзіва дэкладныя і вмістыя дэталі. Планат Т. Ігнаценкі паказвае салют Перамогі, а Р. Маліноўскага прысвечаны тэме «Нішто не забыты, нішто не забыта». Аўтар знайшоў фантазію, якія вельмі перананаўча раскрываюць тэму, планат суправаджаюць радкі з вершаў Р. Рандзевенскага: «Аб тых, хто ўжо не прыйдзе ніколі, памятайце!».

Цяпер, напярэдадні XXV з'езду КПСС, нашы планатнысты працуюць над серыяй планатаў «Партыя — наш рулявы», прысвечаных кіруючай ролі КПСС у будаўніцтве камунізму. Вядзецца падрыхтоўка да выдання планатаў па раздзелу «Камсамольцы і моладзь Беларусі ў 10-й пляцігодцы». Планатнысты-сатырыкі ў 1976 годзе будуць працаваць над тэматычным раздзелам «Слова народнаму кантролю».

Планат работы мастака В. Філімонава.

Мастакі і паэты «Агітплаката» добра разумеюць, што пляцігодка якасці патрабуе тансма і ад творчых работнікаў вы-

шэйшай самаадачы і найлепшай якасці ў рабоце.

Ул. ДЗІХЦІЕУСНІ.

МОВАЮ ПЛАКАТА

задачи, якія патрабуюць пільнай увагі і глыбокага вывучэння. У задачы «Агітплаката» ўваходзіць прапаганда рашэнняў партыі і ўрада, мабілізацыя намаганняў працоўных на выкананне дзяржаўных заданняў, барацьба з раскрадальнікамі, хабарнікамі, рэлігійнымі забабонамі, антыподамі нашай сацыялістычнай маралі. У «Агітплакаце» Саюза мастакоў БССР у цесным супрацоўніцтве працуюць мастакі і паэты, адданыя жанру плаката, якія шчодро аддаюць яму свой час і талент. Прадстаўнікі розных паналенняў, мастакі са сваімі індывідуальнымі творчымі манерамі і характарам падачы

І. Крэйдзін, І. Радунскі, С. Волнаў і інш. Вялікую дапамогу ім аказваюць вядомыя беларускія паэты А. Астрэйка, П. Прыходзька, Г. Ілляно.

За апошні час якасць беларускага агітплаката значна палепшылася. Тэматычная разнастайнасць, высокая мастацкая выразнасць, актуальнасць асвятляемых пытанняў — такія рысы характарызуюць сённяшні агітплакат. Рэдкалегія «Агітплаката», якую ўзначальвае беларускі мастак Л. Асецкі, прадуўляе высокую патрабаванні да выяўленчага боку і сэнсавай значымасці мастацкіх арыгіналаў. Асабліва ўвага была аддана серыі, прысвечанай 30-годдзю

Кастусь ШАВЕЛЬ

СВЯТОЧНЫ ВЕРШ

Прабеглі дні Старога года
У рупнай добрай працы ўсе.
І Новы год, як і заўсёды,
Нам радасць новую нясе.

Да зор крамлёўскіх урачыста
Свой скіраваў разгон-паход.
Вялікі форум камуністаў
Уславіць ён, наш Новы год.

І, знакаміты і багаты,
Па нівах пройдзе, па бары,
Запіша сонечныя даты
У наступныя календары.

Узніме гмахі завадскія,
Капры і вышкі да нябёс,
Усмешкі добрыя людскія
Яшчэ святлей рассыпле скрозь.

Мечыслаў ШАХОВІЧ

ШЧАСЛІВАГА УЗЛЁТУ!

Яшчэ у нашых сэрцах — год стары,
Яшчэ яго мы песні ўспамінаем.
А у зімовым, казачным бары
Нас Новы год на баль ужо гукіае.

Ступае Новы год на наш парог —
Яго усмешкай шчырай
мы сагрэты.
Нясе, як сцяг, да новых перамог
Старога года-бацькі эстафету.

Ідзе ён шпарка, дужы, малады,
Заснежаным прасторам зорнай
ночы,
Прарочыць нам шчаслівыя гады
І славу непагасную прарочыць.

Ізноў нам дорыць новы дзень
усход,
А з ім — натхненне, радасць
перамогі.
Дзень добры, пляцігодкі новай
год!
Шчаслівага узлёту і дарогі!

КАЛІ ЛАСКА, ПРЫЯЗДЖАЙЦЕ!

Літаратурнае аб'яднанне «Дняпроўскія галасы» пры аршанскай аб'яднанай газеце «Ленінскі прызыў» — адно са старэйшых у рэспубліцы. Яно бярэ пачатак свайго існавання з дваццатых гадоў. Былі ў яго рабоце і творчыя узлёты, здараліся і заняпады, але рэгулярна выходзілі літаратурныя старонкі. З аб'яднання выйшлі Уладзімір Корбан, Янка Сіпакоў, Менавіта ў «Ленінскім прызыве» яны надрукавалі свае першыя творы.

Цяпер у аб'яднанні — 30 чалавек.

Мы кожны месяц збіраемся на пасяджэнні, наладжваем сустрэчы пачаткоўцаў са студэнтамі, вучнямі. Па ініцыятыве супрацоўніка газеты, старшыні аб'яднання Федара Кулакова ў «Ленінскім прызыве» ўведзены спецыяльны раздзел «Школа літаратурнага майстэрства».

Плённая работа дае свае вынікі. У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшлі два паэтычныя зборнікі члена аб'яднання Геннадзя Казака, кніжка Леаніда Калодзежскага

«Аўсяны зван». Падрыхтаваў першую кніжку Мікола Воранаў.

Як быццам усё добра, але хочацца нагаварыць аб тым, што хвалюе нас. Прыемна, што беларускія пісьменнікі часта выступаюць перад чытачамі. Аднак нам хацелася б, каб бывалі ў тым ці іншым горадзе, яны часцей заходзілі і ў рэдакцыі газет, цікавіліся работай літаратурных аб'яднанняў.

А. МАХНАЧ,
член літаратурнага аб'яднання «Дняпроўскія галасы».

ВЫНІКІ І ПЛАНЫ

25 снежня адбыўся чарговы пленум праўлення Саюза мастакоў БССР. Пленум разгледзеў вынікі дзейнасці Саюза мастакоў за мінулы год і зацвердзіў план асноўных мерапрыемстваў саюза на 1976 год.

Праводзячы ў жыццё мерапрыемствы па выкананню рашэнняў XXIV з'езду КПСС, Саюз мастакоў Беларусі ў 1975 годзе ажыццявіў важныя задачы ў галіне развіцця беларускага выяўленчага мастацтва. Няўхільнае ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXIV з'езду КПСС, паспяхова завяршэнне дзевятай пляцігодкі стварылі шырокае магчымасці для паўнапраўнай дзейнасці нашых мастакоў.

1975 год адзначаны многімі выдатнымі падзеямі ў жыцці нашага саюза. Гэта быў год напружанай працы мастакоў па падрыхтоўцы да выстаўкі «30 год Перамогі» і выстаўкі «Слава працы» прысвечанай XXV з'езду КПСС і XXVIII з'езду КПБ.

У мінулым годзе паспяхова прайшлі дэкады беларускага мастацтва ў Літоўскай і Украінскай ССР. Выстаўка выяўленчага мастацтва Беларусі экspanавалася на ВДНГ у Маскве, у Вільнюсе, у Чэхаславакіі, Італіі, розных гарадах нашай рэспублікі. Работы беларускіх мастакоў былі паказаны ў калгасах, на прамысловых прадпрыемствах. Усяго ў 1975 годзе Саюзам мастакоў БССР была арганізавана 121 выстаўка, якія дэманстраваліся ў 122 населеных пунктах.

Разумеючы, што творчасць мастакоў, якія развіваюць традыцыйнае дэкады ў працэсе жыцця ўзаемадзейня з жыццём народа, са справамі працоўных калектываў заводаў, фабрык, калгасаў, саўгасаў, Саюз мастакоў разгарнуў вялікую і шматгранную творча-шэфскую работу на прамысловых прадпрыемствах, у вёсках, у воінскіх часцях. Толькі ў справаздачным годзе 80 мастакоў творча працавалі ў Лепельскім, Докшыцкім, Дубоўенскім, Мазырскім, Віцебскім і іншых раёнах рэспублікі.

Шмат зроблена і ў галіне ваенна-шэфскай работы. Аформлены ленінскія пакоі ў воінскіх часцях. Воінам падараваны творы скульптуры, жывапісу. Мастакі выканалі рад партрэтаў Герояў Савецкага Саюза, воінаў, навечна залічаных у воінскія падраздзяленні.

У 1975 годзе майстры мастацтва прынялі ўдзел у рабоце міжнародных, усеагульных і рэспубліканскіх наіфе-

рэнцый, пленумаў, сімпозіумаў. 20 мастакоў працавалі ў творчых групах на ўсеагульных творчых базах.

У мінулым годзе 35 мастакоў Беларусі ўзнагароджаны медалямі ВДНГ СССР. Тром мастакам прысвоены званні заслужанага работніка культуры БССР. Народны мастак БССР А. Бембель ўзнагароджаны ордэнам Леніна, многія мастакі ўзнагароджаны Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР, УССР, Літоўскай ССР.

1976 год будзе годам падрыхтоўкі да чарговага з'езду Саюза мастакоў Беларусі, годам творчых справаздач майстроў пэндзя і раца перад народам. У новым годзе адкрыецца выстаўка «Слава працы», прысвечаная XXV з'езду КПСС і XXVIII з'езду КПБ, на якой мастакі прадэманструюць сувязь выяўленчага мастацтва з працай свайго народа.

Вялікай падзеяй у мастацкім жыцці рэспублікі стане выстаўка «Маладосць краіны».

Будуць наладжаны выстаўкі малюнка, палітычнага плаката, пейзажа і рад іншых. Мы маем намер арганізаваць выстаўкі — творчыя справаздачы абласных арганізацый Саюза мастакоў БССР: Гомеля, Брэста, Гродна, Віцебска і Мар'ілёва. Выстаўкі твораў беларускага выяўленчага мастацтва будуць накіраваны ў Грэцыю, ФРГ, Данію, Балгарыю, Аўстрыю. Групаваыя выстаўкі твораў беларускіх мастакоў будуць паказаны ў Маскве, Львове, Мінску і іншых гарадах.

Рад перасоўных выставак будзе накіраваны ў сельскую мясцовасць рэспублікі. 1976 год завершыцца выстаўкай «Ад з'езду да з'езду», якая падведзе вынікі дзейнасці Саюза беларускіх мастакоў за ўказаны перыяд.

У 1976 годзе на пленумах праўлення творчага саюза будуць разгледжаны пытанні аб ролі манументальнага мастацтва ў фарміраванні ідэйна-мастацкага аблічча сучаснага горада, аб рабоце мастацкага фонда БССР і рад іншых ваіжнейшых пытанняў.

Мы плануем правесці некалькі тэарэтычных канферэнцый, семінараў, пасяджэнняў, на якіх будуць разгледжаны пытанні далейшага развіцця беларускага выяўленчага мастацтва, ўмацавання арганізацыйна-творчай работы Саюза мастакоў Беларусі.

Віктар ВЯРСОЦКІ,
адназны сакратар праўлення Саюза мастакоў БССР.

МАЙСТЭРСТВА

У Гродна адбылася прэм'ера: абласны драматычны тэатр паказаў спектакль «Эшалон» па п'есе М. Рошчына. Рэжысура М. Прыемкі, дэкарацыі выкананы па эскізах Л. Трубяцкой.

На здымку — сцена са спектакля «Эшалон».

Фота Ул. КРУКА.

Гомельскі абласны драматычны тэатр пазнаёміў гледачоў з новым спектаклем — «Апошняя інстанцыя» па п'есе М. Матукоўскага. Паставіў яго рэжысёр Г. Вагаў, сцэнаграфія мастака Л. Ганчаровай.

На здымку — артысты Ю. Шэфер і А. Лаўрыновіч у ролях Ягора і Дзімі Малахавых.

Фота Ул. ТКАЧЭНІ.

Пра Музу ЗОСІМАВУ І Ларысу ПЕРАКАТАВУ

«ЧАТЫРЫ КРОПЛІ» В. РОЗАВА У РЭСПУБЛІКАНСКІМ ТЭАТРЫ ЮНАГА ГЛЕДАЧА

Здавалася б, не адбудзецца нічога незвычайнага... Ну, дачка Муза, аберавіўшы кандыдацкую дысертацыю, не запрасіць да святочнага стала сваіх бацькоў. Яны, маўляў, старомодныя, будуць лішнімі сярод яе маладых сучасных сяброў. Бацькі зразумеюць празрыстыя наміні Музы і пойдуць у свой пакой. А калі побач прагучаць тосты за высякародства, чысціню і гуманізм, бацькі, нека адразу вастарэўшы на нашых вачах, упершыню ў жыцці ўсвядомяць, што іх дачка як чалавек... не адбылася.

Драматург В. Розаў і тэатр углядаюцца ў нашага сучасніка і імкнуцца разабрацца, адкуль і чаму яшчэ нараджаюцца, бывае, знежне прыстойнае, але жаклівае свайго унутранай бездушоўнасцю абываюцца чалавек да чалавек. Мабыць, не выпадкова наша грамадства і шматлікія перыядычныя выданні так многа ўвагі аддаюць менавіта гэтай праблеме. Сучасная эпоха навукова-тэхнічнага прагрэсу з яе выключнымі адкрыццямі ў самых разнастайных галінах не толькі не адмаўляе, а наадварот, вымагае ад людзей вышэйшых духоўных якасцей. Сустрэкаюцца ж людзі, якія жыюць ішчэ на спажывацкай маралі. Хай такіх перса-

нажы і не могуць стаць галоўнымі, але і адмахвацца ад іх мастацтва не мае права. Вядома, спецыфіка тэатра юнага гледача, які мае свайго адметнага гледача, патрабуе асаблівай увагі ў падборы рэпертуару. Тое, што тэатр узяў да п'яноўні п'есу «Чатыры кроплі», дзе амаль публіцыстычна гучыць размова на маральна-этычныя тэмы, зусім правільна і абгрунтавана.

Рэжысёр Р. Баравік справядліва ўнёс пэўныя карэктывы ў пабудову п'есы. Права п'яноўнічыха ўмешвацца ў драматургію — пытанне дыскусійнае, і, відавочна, у кожным асобным выпадку неабходна дакладна вызначыць, чым яно было выклікана і што ў выніку гэтага атрымаўся. Твор В. Розава складаецца з чатырох інтэрмедый, якія аб'яднаны лірычнымі адступленнямі — словамі ад аўтара. Разважаны В. Розава, па задуме, павінны найбольш дакладна выявіць асноўную ідэю п'есы. Аднак вельмі асабісты, часам сентыментальны аўтарскія маналогі не толькі не абавольваюць тых складаных і глыбокіх праблем, якія ставіць аўтар, а нават надаюць ім зусім прыватнае гучанне. Тэатр

у Мінску адмовіўся ад аўтарскіх каментарыяў. Каб спектакль не распаўсюдзіўся на асобныя эпізоды, рэжысура выбірае тры найбольш цікавыя на думцы і закончаныя па драматургіі сцэны і аб'ядноўвае іх нававай «Свята».

На наш погляд, адбыўся даволі рэдкі ў сцэнічнай практыцы выпадак, калі істотная перамацёрка п'есы нечаканна прывяла да цікавага выніку. Фрагментарнасць яе абумовіла і адпаведную сцэнаграфію спектакля. Мастак Ул. Гардзееў падзяліў сцэну на два ярусы: унізе будзе адбывацца дзеянне асноўных эпізодаў, на верхняй пляцоўцы — нававай «Свята». Рэжысёр знаходзіць своеасаблівы «нінематаграфічны» прыём, калі нібы стопкадрам затрымліваецца дзеянне ў адным месцы сцэны і пачынаецца ў другім. Асобныя фрагменты «высвечваюцца» і набліжаюцца да гледача. Рэжысёр дакладна «маніруе» іх у адзіную сцэнічную паліфанію.

Пачнецца спектакль пантамімай. З'явіцца на сцэне Зо-

сім (арт. В. Мельнікаў) і яго жонка Ніна Сяргееўна (Л. Бельская). Маяк і павольна рухаючыся пад гукі класічнай музыкі, яны будуць накрываць святочны стол. На працягу спектакля рэжысёр не раз выкарыстае пантаміму. Какафонія сучаснай музыкі паступова змяніць урачыстыя і велічныя гукі Баха і Бетховена. Дзейныя асобы спыняцца ў прыгожых позах старадаўняга менуэта. Рэзкі кантраст рытмаў і параўнанне рамантычна-апаэтызаванага пачатку з цяжарным рацыяналізмам надасць пэўную танальнасць гэтым сцэнам і яны будуць успрымацца ў спектаклі як супрацістаўленне ідэальнага існавання. Унікае алегчыць настрой, які прымушае нас задумацца над тым, што адбываецца на сцэне... і ў жыцці.

У позні вечар сустрэнуцца ў электрыцы дзве ўжо немаладыя людзей. Гэта — былыя аднакласнікі. Дзянісаў (А. Курловіч) — буйны вучоны, лаўрэат Ленінскай прэміі і Селязнёў (В. Барысёнак) — загадчык тэлеатэля. Пачнецца размова. Звычайная размова двух людзей, якія даўно не бачыліся. Зусім будзённай атрымаецца і тама гутаркі: дзе працуеш, якая зарплата, ці ёсць дача, машына і г. д. Актыўны пачатак гэтай размовы будзе належаць Селязнёву і тон будзе задаваць ён. Паступова вызначыцца два розныя погляды на каштоўнасці ў жыцці. І ўступіць у паядынак слабівецкая мараль абывацеля з разуменнем высакароднай місіі чалавек на зямлі. Арыст Б. Барысёнак пачынае сцэну вельмі эмацыянальна: А. Курловіч — поўная яго супрацьлегласць: разважлівы, стрыманы. Выканаўцы ствараюць каларытны характары, адметныя індывідуальнасці. Праўда, у В. Барысёна захваленне

стаючыся верным характару персанажа, даволі тонка паказваў пераменлівую настрой і працэс узбагачэння натурны новым роздумам, новым жыццёвым вопытам. Тэмпераментны, гарэзлівы, здольны сур'ёзна задумацца аб неражытым і пабачаным, Тэймураз у коласаўцаў выклікаў адразу і сімвалі маладых гледачоў. Яны прызналі ў ім свайго аднагодка, сябра, таварыша.

На што яшчэ я звярну, тады ўвагу? На імненне П. Ламана працаваць у цесным творчым кантакце з партнёрамі на сцэне. Яго дыялогі з вопытнымі майстрамі нашай трупы — з А. Шэлегам, Г. Марцінай, І. Матусевічам, А. Трусам — гучалі натуральна, набываючы розныя эмацыянальныя і псіхалагічныя адценні, пераходзячы ў розныя тэмпераментныя рэгістры. Значыць, ён умее слухаць партнёра, адчувае, з чым да яго звяртаецца выканаўца інакш, можа быць, не менш важнай ролі ў сістэме вобразаў гэтага спектакля.

Са свайго вопыту я ведаю, якая гэта каштоўна для артыста якасць — адчуваць, што побач працуюць мастакі, аўтары сцэнічных вобразаў, а не толькі «падавальшыя рэплікі». А такое часам назіраецца; яшчэ прыходзіць да нас нядаўнія студэнты з вялікім апломбам. Для іх партнёр — гэта чалавек, які павінен хутчэй выказаць свой тэкст і даць гаварыць яму, маладому!... Прыемна, што П. Ламан не з іх ліку.

Права на ролі ён пацвердзіў, выступаючы і ў такіх спектаклях, як «Снежныя зімы» паводле рамана І. Ша-

знойдзенай характарыстыцы персанажа часам некалькі прыніжае вастрыню эпізода. Пры ўсёй дакладнасці выканання А. Курловічам свайго ролі ў гэтай сцэне мы заўважаем залішняе імкненне акцёраў абыграць жанравую сітуацыю, таму ў поўнай меры пакуль што не выяўляецца глыбіня філасофскага канфлікту.

У другой інтэрмедый — «Незамынімы» — героі дзейнічаюць у зусім іншых жыццёвых абставінах, а тэма развіваецца тая ж — адносіны чалавек да жыцця, да працы, да людзей. Персанаж арт. В. Баркоўскага Грыша Сёміна — рабочы завода. Кажуць, у яго залатыя рукі, таму ён лічыцца незамынімым. І вось у цяжкі для калектыву час (напец кварцала) Сёмін не выйшаў тры дні на работу. Праўда, у яго ёсць важная прычына — нарадзіўся сын. Але размова пойдзе не аб прычыне прагула і нават не пра сам прагул. За разважанацю Сёміна, за абурэннем Варанятнікава (М. Трухан) за жадааннем знайсці напярэмніны выхад у Чашнікавай (Л. Цімафеева) паўстане праблема не толькі разумення службовага абавязку але і неабходнасці ўсведамлення кожным чалавекам жыцц сумлення.

Сёмін В. Баркоўскага з'явіцца на сцэне з мілай, умела зробленай сарамлівай усмешкай. Ён не ўзвысіць голасу, не закрываць, а наадварот, пагодзіцца з усімі нараканнямі начальніка пэха. Паступова артыст распрые перад намі поўную бездушоўнасць свайго персанажа, якая хаваецца за такім абаяльным абліччам. Узрушаны да глыбіні душы, пачальнік цеха Варанятнікаў паступова адмовіцца ад сваіх пазіцый перад самаўпэўненым Сёміным.

НАБЫВАЕЦА МАЛАДЫМІ

мякіна (брат майго героя Івана Антанюка — Павел), «Таблетку пад язык» А. Макаўна (Васіль), «Сталаяра» Г. Вокарава (падручны сталаяра Сена), «Трывога» А. Петрашкевіча (Міхась Дабрынеўскі). Праўда, можна смела сцвярджаць, што ў гэтых работах яму зноў жа дука срынае тое спалучэнне, аб якім я казаў у пачатку: здольнасць да сцэнічных пераўвасабленніў, маладосць і абаяльнасць. Аднак персанажы кожны раз у П. Ламана выглядаюць жыццёвымі і, разам з тым, на мастацку асэнсаванымі акцёрам. Ён стараецца не паўтараць самога сябе. Шукае на палітры фарбаў, якімі валодае, свежую таму, каб даць індывідуальны партрэт.

Я не скажу, што ім назапашаны ўжо той неабходны багаж, які мы называем майстэрствам і які забяспечвае паспяховае працу ў любым

жанры і ў любой прэсе. Скажам, калі глядзіш П. Ламана ў класічным творы, там, дзе роля вымагае ад артыста пэўнага пластычнага малюнка, рытмічнай выразнасці, жэстыкуляцыі ў пэўнай манеры, умения насіць стыльны касцюм, рухацца сярод вострых гэтай мэблі, — то адчуваеш, што тут П. Ламан не заўсёды на належнай вышыні. Прыклад таму — хоць бы спектакль «Раба свайго каханага». Пры ўсім добрым майм стаўленні да П. Ламана я вымушаны быў сказаць яму, што іспанца з яго не атрымалася. Не ўмее пакуль што ён «пераносіцца» так далёка — у XVII стагоддзе. Прычым — знешне, з выкарыстаннем пэўнай акцёрскай тэхнікі. А без гэтага адно толькі ўнутранае паглыбленне ў характар пераканаўчым быць не можа! Мабіль, педагогі Беларускага тэатры на мастацкага інстытута яшчэ мала ўвагі аддаюць выхаванню тэхнічнай універсальнасці будучых артыстаў.

Ды і сам акцёр павінен ведаць, што майстэрства набываецца намі ў маладыя гады. А яны хутка мінаюць. Мне радасна сцвярджаць, што П. Ламан гэта разумее, што ён не супакоіваецца, удасканальвае свае здольнасці. Станоўчыя урокі такой самаадукацыі і творчых пралікаў яму дастаткова і з той практыкі, што набывае ім на нашай сцэне. З цягам часу ён стане прыкметнай акцёрскай індывідуальнасцю ў трупне коласаўцаў.

Фёдар ШМАКАУ,
народны артыст СССР.

ён пакіне партрэт прагульшчыка на Дошчы гонару, не пазбавіць яго прэмні і нават адменіць загад пра вымову яму. Адкрыты пантаж Семіна (маўляў, пайду на другі завод), цыннічная ўпэўненасць у тым, што яго нельга пакараць, перамогучы і застаецца Варанятнікаву толькі горкая засмучанасць, як і, бадай-што, не знойдзе спачування ў глядзельнай зале.

Акцёры Л. Цімафеева, М. Трухан і В. Барноўскі арганічна перадаюць шматграннасць чалавечых характараў і складанасць чалавечых адносін. Асабліва ў фінале гэтай сцэны пераканаўча прагучыць думка аб неабходнасці кожнаму чалавеку адчуваць мяжу паміж «страба» і «паўненне». Хацелася б, каб М. Трухан і Л. Цімафеева больш дэталідна вызначылі ўнутраную лінію паводзін сваіх герояў. Да таго ж занадта імклівы рытм, сорагаворка, адназначны гучныя інтанацыі часам перашкаджаюць успрымаць цінава сыграную сцэну.

Трэцяя інтэрмедія — «Заступніца» — камерная на свайму месце. Яна закранае больш лакальную тэму, але не менш важную ў вырашэнні агульнай маральнай праблемы спектакля — тэму ўнутранай грубасці, раўнадушша. Ларыса, дачка інжынера Перакатава, прыходзіць да дырэктара фабрыкі Суслякова, каб абараніць свайго бацьку і яго чалавечую годнасць.

Не сутыкаючыся ў сюжэтай канце прэсы з Музой Зосімавай (Н. Доўнар), Ларыса ў выкананні артысткі В. Кавалеравай будзе успрымацца ў спектаклі як не атыпод. Дзве дачкі, два характары. Адна выклікае абурэнне душэўнай жорсткасцю, эгаізмам, другая — кранальнай ў сваім дзіцячым давер'і да добрых і справядлівасці. У гэтай акрэсленай пазіцыі дзвюх гераній і выявіцца асноўная гуманістычная думка спектакля. Актрыса В. Кава-

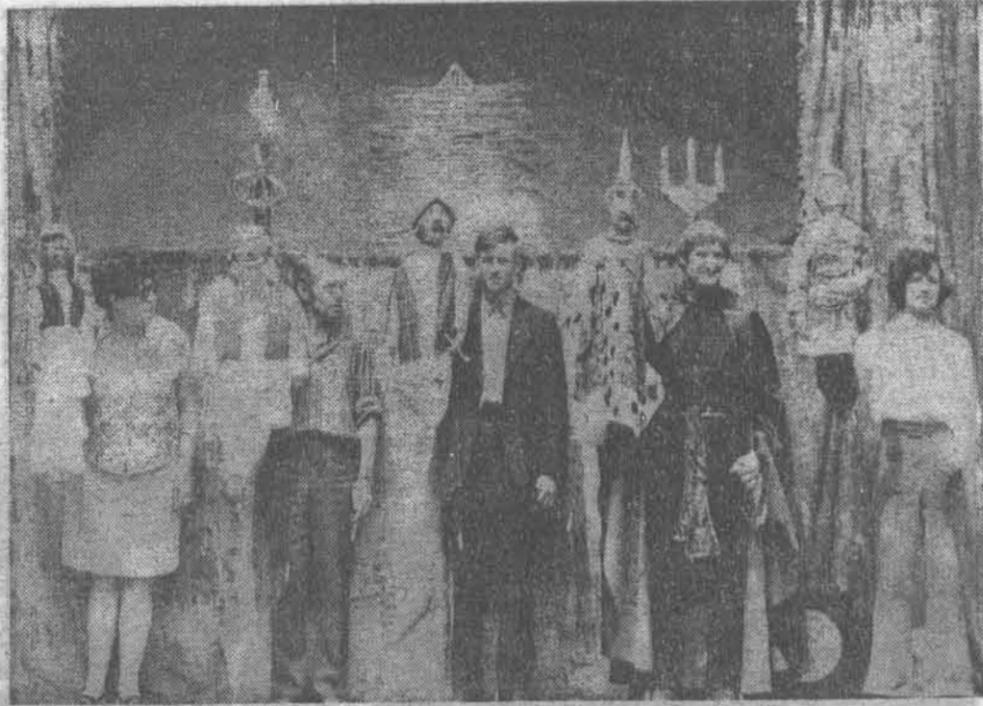
ларава тэмпераментна і пераканаўча перадае хваляванне дзяўчыні, чысціца яе помыласлаў. Абудзецца незвычайнае — сталы, самаўпэўнены дырэктар фабрыкі (Ул. Говар-Бандаранка) не вытрымае і пад націскам юнага максімізму прызнае правату трынаццацігадовай дзяўчыні. І, можа быць, наогул упершыню задумаецца над тым, як важна чалавеку, асабліва кіраўніку, заставацца ўважлівым і чутлым.

Таму так іранічна прагучыць у фінале спектакля тост, узняты за сталом Музы: «Цянем за гуманізм!» Нас асабліва ўрааіць не толькі недарэчнае злучэнне гэтых слоў, але і несумяшчальнасць самога паняцця «гуманізм» з учынкамі, дэмагагічнымі разважаннямі эгаістычных маладых людзей, жыццё якіх толькі што прайшло перад намі.

Агульнае уражанне ад спектакля «Чатыры кроплі» В. Розава ў пастаноўцы Р. Баравіна станоўчае. У мантэжэ блізкага рэпертуару тэатра ён уявіўца нам з'явай цінавай, значнай. Пазбегнуўшы чорных і белых фарбаў у абмалёўцы характараў персанажу, рэжысёр і выканаўцы не толькі раскрылі перад глядачом сутнасць адмоўнай з'явы ў нашым жыцці, але і выяўляюць прычыны, якія яе нараджаюць. Таму, асуджаючы Суслякова і Селзінва, Семіна і Музу, мы адначасова не можам цалкам спачувачы бацьку Ларысы, Варанятнікава, Чашнінай, Зосімавым, бо менавіта яны хочучы таго ці не, сваімі панорвінымі адносінамі да тых, хто побач, спрыяюць развіццю і нахабству, раўнадушшу і эгаізму. І самі пакінуць, бо з'яўляюцца ахвярамі абываўскай.

Пастаноўка «Чатыры кроплі» — зварот да нашага сучасніка. Не навязваючы гатовых адказаў, без дыдактыкі, спектакль прымушае глядачоў задумацца.

Тамара ГАРОБЧАНКА,
найдзіат мастацтвазнаўца.

На здымку — артысты А. Сярогіна, Г. Байкоў, Н. Лясюк, І. Герасевіч і Б. Лебінбаўм адказваюць на апладысменты ўдзячных глядачоў.

САМЫЯ РУХАВЫЯ

Бадай, гэта найбольш дакладнае слова, якое стасуецца да тэатра лялек наогул, — рухавы. Знаёмшыся, скажам, з дзейнасцю Брэсцкага абласнога тэатра лялек, і перад табой лічыць — больш за пяць тысяч прадстаўленняў за дванаццаць гадоў, больш за мільён глядачоў на іх: маршруты такія — Брэсцкая вобласць (уся!), Міншчына, Гродзеншчына, Калінінградская і Валынская вобласці... Падарожжы блізкія і далёкія, і тэатральны аўтобус стаў для артыстаў «другой кватэрай», дзе яны праводзіць тыдні і месяцы, спяшаючыся да новых сваіх глядачоў.

А які гэта ўдзячны глядач! Не, ён, вядома, не такі, якімі былі аднагодкі сённяшніх дзяцей, напрыклад, дваццаць гадоў назад. «Шкляны гэсць» у кожным доме — тэлевізар, кінафільмы, што даманструюцца ў клубы на рэвізіянах, практычна «ліквідавалі» асобу малаго, для якога першы вліт у сапраўдны тэатр — гэта адначасова і першая сустрэча з мастацтвам. І ўсё ж штосьці адметнае ад усіх ранейшых уражанняў, самабытнае, больш блізкае да «сапраўднасці» прапануе яму, гэтаму глядачу, ляльчыны тэатр. Ён стварае ілюзію дзеі, што адбываецца на вачах дзіцяці. Ён гаворыць жывой інтанацыяй, ён непасрэдна ўспрымае тыя токі эмоцый, што ідуць ад сцэны ў залу і з залы на сцэну. Ніякі фільм на экране або тэлеперадача такога даць не могуць. Таму значнае эўтэтычнае ўплыў на «публіку», што збіраецца на «агеньчык» такога тэатра, вялікае. Душа дзіцяці ўспрымае тут, у ляльчым тэатры, нешта такое, што пракладае йому шлях да ўспрымання больш складаных відаў мастацтва, — драмы, оперы, балета... Юныя глядачы яшчэ і не думалі, ці трэба наогул прыкладаць пэўныя намаганні і валодаць спецыфічным акцёрскім майстэрствам, каб над імірай рухаліся, сумавалі, сарыліся, радаваліся, ваявалі, шукалі праўду і выкрывалі зло гэтыя жывыя іх, для дзіцяці, істоты. Мяр тым, сучасны ўзровень мастацтва вымагае ад любога творчага калектыву працы па высокіх крытэрыях.

Да гэтага і імкнецца ансамбль ляльчыкаў у Брэсце. Доўгія гады ўзначальваў яго вольны і вынаходлівы майстар сваёй справы, галоўны рэжысёр Аляксандр Сярогіна. Гэта над яго нагледам, а яго патрабавальнымі адносінамі да кожнага выканаўцы ролі,

да выгляду кожнага «персанаж» тут створана было каля трыццаці арыгінальных спектакляў. Розных па жанру — казачных, фальклорных, жартоўных, герачных, музычных... Яны прымушалі і прымушаюць глядачоў то спачуваць героям, то смяцца над імі, то перажываць за іх лёс, то «падхопліваць» песеньку якога-небудзь персанажка. «Апраўдаць дзевяць!» — вось дэвіз А. Сярогіна, які лічыў зацкаўленую рэакцыю залы на сутнасць прадстаўлення самай высокай ацэнкай творчых намаганняў рэжысёра, мастакоў, выканаўцаў ролей.

А з такім дэвізам ёсць дакаго звартацца. Справа ў тым, што і на першым этапе станаўлення трупы, ды і цяпер ацёрскі склад яе фармуецца нярэдка з людзей, што маюць падрыхтоўку ў межах самадзейнасці, а артыстычнай моладзі. Побач са сталымі работнікамі тэатра, з тымі, хто набыў вопыт, назапашіў майстэрства (І Герасевіч, Г. Байкоў, Антаніна Сярогіна), выступаюць і навічкі. Тут і адчуваецца так званая «запланаваная розніца» (бо жукічка амаль непазбяжна ў тэатры такога маштабу): хтосьці радуе сапраўдным адкрыццём у свеце ляльчэнага прадстаўлення, а нехта толькі старанна паўтарае тое, што было адрэцэпавана. Тады моладзь вучыцца на канкрэтных прыкладах высокіх акцёрскіх дасягненняў не «дзясці», а тут, у Брэсце. І вучыцца ёсць у каго!

Прыгавдаецца, як на мастацку тонка і пераканаўча гучаў на ляльчэнай сцэне спектакль «РВС» паводле твора А. Гайдара. Зусім нечаканым і каларытным быў вобраз Камісара ў гэтым відовішчы, ролю якога выконваў сам А. Сярогіна. Яго смеласці, бесстрашну, умению выконваць самае адказнае даручэнне партыі так, каб дасягнуць перамогі, выклікалі ў юных глядачоў захапленне. А які дасціпны і «праўдзвы» атрымаўся мядзведзь Патапыч у артыста І. Герасевіча ў казачным спектаклі «Патапыч»! Сінхроннасць паміж паводзінамі лялькі і ўсім рытмам тэмнавым «жыццём у ролі» выканаўцы адзіўляе. Таму і дзецці так антыўна (хорам!) выказваюць сваю сімпатыю да Патапыча. Заўсёды вельмі выразны ў пластычным малюнку сцэнічнага вобразе акцёр Г. Байкоў, які арганічна адчувае прыроду літаратурнага твора, што сёння іграецца тэатрам.

Вось такім артыстам і да-

водзіцца браць на сябе галоўную адказнасць за сённяшні творчы ўзровень спектакляў і за будучыню свайго калектыву. Добра, што цяпер, калі прынята рашэнне аб адкрыцці тэатраў лялек ва ўсіх абласных цэнтрах рэспублікі, Беларускага тэатрына-мастацкага інстытута рыхтуе акцёраў спецыяльна для іх, арыентуючы студэнтаў на пэўны профіль далейшай сцэнічнай дзейнасці. Практика тэатра ў Брэсце паказвае, што пры ўсіх дасягненнях на адным энтузіазме цэласнага ансамбля сапраўдных артыстаў дасягнуць не так лёгка.

Мне давялося гутарыць з новым галоўным рэжысёрам Анатоляем Шкідлёкам, які прыняў ўвогуле добрую, але і па-свойму складаную спадчыну ад А. Сярогіна. Яго таксама хвалюе надрава праблема — тэатру патрэбны не ступачыя-лялькаводы, а сапраўдныя артысты-мастакі. Іх варту выхоўваць і ў сценах самога тэатра. Стабільная трупа працуе больш паспяхова за тую, дзе кожны сезон рэнаўляецца палова яе складу. Брэст запрасіў выхаванцаў тэатральных аддзяленняў Маршэўскага і Гродзенскага культасветвучылішчаў. Да таго ж атрымана, хай сабе і сціплае пакуль што, але сваё памяшканне, так званы стацыянар з залай на 200 месцаў. Факт яго малюніца аформлена сцэнамі на казачных сюжэты. Абсталаваны майстэрні для падрыхтоўкі лялек і дэкарацый. Таму ў калектыве пануе добры, творчы настрой.

Падрыхтавана прэм'ера спектакля, пастаўленага А. Шкідлёкам, — алегарычнае відовішча «Гадзінік з зязюляй», паводле прэсы С. Пракоф'евай. Не буду перадаваць сюжэт, а заўвану, што з такіх казачных прадстаўленняў юныя глядачы выносяць пэўны маральны ўрок, і тэатр выконвае і сваю дыдактычную місію. Што такое добра, што такое дрэнна, — вось формула гэтай дыдактыкі: што падаецца ў эмацыянальна захапленчай і знешне малюнічай форме ляльчэнага спектакля.

Рухавы, дасціпны, метафарычны і «літаральна» казачны персанажы, гопі мінулага і сучаснасці набываюць тут сваё аблічча. Яны вабяць маляў. Таму ў гэтыя дні, калі на двары свята даятвы, так многа праны ў ляльчыкаў з Брэста. Яны іграюць спектаклі на стацыянары і на вільных гасцёрных выступленнях.

Леанід ВАЛЧЭШКІ,
заслужаны в-ацч культуры БССР.

Выступае брэсцкі ансамбль танца «Радасць».

Фота Ул. КРУКА.

Хор калгаса «Рассвет» імя К. Арлоўскага Кіраўскага раёна.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА. (БЕЛТА).

Удзельнікі мастацкай самадзейнасці калгаса імя Дзяржынскага Слуцкага раёна.

Фота Ул. КАШКАНА.

АГНІСТЫЯ ТАНЦЫ

Нядаўна адбыўся справаздачны вечар-канцэрт народнага ансамбля танца «Лявоніха» Палаца культуры Мінскага ордэнаў Леўіна і Кастрычніцкай рэвалюцыі трактарнага завода, якім кіруе заслужаны работнік культуры БССР Мікалай Мікалаевіч Чысцякоў.

Гэты вядомы калектыў не так даўно вярнуўся з гастрольнай паездкі ў Партугалію. Дваццаць тры яго ўдзельнікі выступалі там перад партугальскімі рабочымі і студэнтамі. Пра выступленні танцавальнага ансамбля расказаў кіраўнік гастрольнай паездкі загадчык аддзела культуры ВЦСПС Уладзімір Сяргеевіч Сяргучын.

— Выступленні прайшлі паспяхова, — сказаў ён. Нас сустрэвалі ўсёды, як жадаемых гасцей. Асабліва добрае ўражанне засталася ад сустрэчы з рабочымі прадпрыемства «Інтэрсендзкала», партугальскімі камуністамі.

Пасля кожнага нумара зала ўставала. Выклікала захапленне харэаграфічная кам-

пазіцыя «Герой Брэсцкай крэпасці».

Як вядома, у Партугаліі цяпер складаная сітуацыя. І вось нашы прадстаўнікі, танцоры з Краіны Саветаў наглядна прадэманстравалі ўсю веліч савецкага народа, якім стаў прасты рабочы чалавек.

Танцораў народнага ансамбля «Лявоніха» віншавалі прадстаўнікі адміністрацыі завода, прафсаюзныя работнікі, сябры.

Затым многім салістам ансамбля за выдатную работу ў культасветустановах рэспублікі былі ўручаны нагрудныя знакі ВЦСПС. А за актыўную шэфскую работу па культурнаму абслугоўванню воінаў Узброеных Сіл СССР танцавальны калектыў атрымаў дыплом ЦК прафсаюзаў работнікаў культуры.

Пасля ўрачыстай часткі адбыўся вялікі канцэрт. На сцэне гучалі песні, іх змянялі віхурныя і агністыя нацыянальныя танцы многіх народаў нашай краіны.

І. МАРКЕВІЧ.

УЛЮБЁНЫЯ

МІНСКАМУ ХАРЕАГРАФІЧНАМУ

ВУЧЫЛІШЧУ — 30 ГОД

...Ты апяняешся ў чароўным свеце танца і музыкі, калі пераступаеш парог Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча. Тут у творчых радасцях і хваляваннях юныя навучэнцы назімаюць азы балетнага мастацтва. Мэтанакравава, устрымана працуюць яны ў пошуку менавіта сваёй, непаўторнай мовы, каб данесці да гледача характава высакародных рухаў.

А пакуль што ў класах гучыць музыка, праходзяць звычайныя заняткі, рэпетыцыі. І так кожны дзень.

Плённа працуюць у гэтай унікальнай навучальнай установе народныя артысты БССР Ірына Савельева (мастацікі кіраўнік вучылішча), Валерыя Міронаў, Аляксандра Нікалаева, заслужаныя артысты рэспублікі — Ніна Младзінская, Раіса і Мікалай Красоўскія. Сярод маладых выкладчыкаў — Эліна Сінёва, Наталля Цымафеева, Этэла Прохарава.

— Цікавымі, на мой погляд, артыстамі балета, — сказаў дырэктар вучылішча Канстанцін Белавусаў, — могуць стаць нашы цяперашнія навучэнцы Ігар Моўчан, Іва Душкевіч, Аляксандр Шылякоў, Віктар Банет, Марына Мельніківа, Рыта Панкова, Наталля Грышчанка і іншыя.

У сакавіку гэтага года ў Маскве адбудзецца семінар харэаграфічных вучылішчаў краіны, а таксама агляд сцэнічнай практыкі. І наша галоўная задача — як мага лепш выступіць на гэтым вельмі важным для нас конкурсе, прадставіць на ім лепшых з лепшых нашых вучняў...

Справаздачны канцэрт, прысвечаны 30-годдзю з дня заснавання Мінскага харэаграфічнага вучылішча, адбыўся на сцэне Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларускай ССР. З поспехам выконваўся аднаактавы балет «Шапеніяна» (пастаноўка Н. Федаравай). Кампазіцыя, якую выконвалі вучні старэйшых і сярэдніх класаў, вымагала ад іх пэўнага майстэрства, паслядоўнага, кемлівага сцэнічнага ўвасаблення вобразаў. І трэба адзначыць, што гэтая творчая работа калектыву зацікавіла прысутных. На жаль, выканаўцы ў некаторых фрагментах «Шапеніяна» часам гублялі неабходны сцэнічны рытм.

У другім аддзяленні былі паказаны канцэртныя нумары ў выкананні вучняў і выпускнікоў вучылішча.

Пацверджаннем высокага ўзроўню падрыхтоўкі будучых артыстаў балета быў «Вальс» (музыка А. Глазунова, апрацоўка Д. Шапакіна), цёпла прыняты гледачамі. Пастаноўчык М. Красоўскі пабудаваў твор на аснове школы чыстай балетнай класікі. Юныя артысты — Ігар Моўчан, Аляксандр Шылякоў, Віктар Банет, Юрый Крук і Уладзімір Лашук — добра зразумелі стыль танца, і ў кожнай постаці былі дакладна ўвасоблены характар кампазіцыі, а ў трантоўцы твора яскрава бачны ўласныя дадзеныя выканаўцаў. Кожны з іх вёў чоткі дыялог на прафесіянальнай мове руху, гэтым яны і дасягнулі сапраўднай прыгажосці харэаграфічнага малюнка.

УСЛАВІЦЬ ВЕЛІЧ РАДЗІМЫ

Калі спытаеш народнага арыста БССР, кампазітара Юрыя Семіяну, у чым жа заключаецца яго чалавечае шчасце, ён адкажа: у тым, што маю магчымасць займацца любімай справай.

Вялікую аўдыторыю слухачоў збірае музыка Ю. Семіяні, цудоўнага майстра песеннай творчасці. На жаль, у гэты вечар не ўсе прыхільнікі яго таленту мелі магчымасць пабываць на аўтарскім канцэрце кампазітара ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Але без сумнення можна сказаць, што многія з іх уключылі тэлевізары, каб быць «сведкамі» таго, што адбывалася на ўрачыстым вечары.

Шмат цікавага даведаліся мы аб творчым шляху Юрыя Уладзіміравіча ад музыказнаўцы Тамары Дубковай, якая, адчувалася, дасканала ведае і захапляецца творамі гэтага майстра. І адна яе фраза добра вызначыла сутнасць канцэрта: «Поспех прыходзіць да таго, хто зноўдзе сваю песню...» І гэтая песня гучала. Песня напеўная і лірычная, поўная радасці і аптымізму, песня пра народ і Радзіму, пра любоў да роднага краю. І гэтая любоў чароўнымі фарбамі расквечана ў харавых партытурах «Ленінская праўда расцвітае» і «Родны кут», якія так светла і мажорна выканалі навучэнцы спецыяльнай музычнай школы пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі

(мастацкі кіраўнік Н. Жураўленка) у суправаджэнні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР (дырыжор А. Энгельбрэхт). А як хораша і паэтычна прагучалі ў той вечар ад сэрца складзеныя творы — «Расцвітай, Беларусь» (салістка С. Данілюк) і «Хатынскія званы» (хор Беларускага радыё і тэлебачання), нельга было без хвалявання слухаць песню на вершы Петруся Броўкі «Быць камуністам», якую выканаў А. Падгайскі.

У другім аддзяленні мы сустрэліся з эстрадна-сімфанічным аркестрам Беларускага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам заслужанага арыста БССР Б. Райскага і салістамі — заслу-

жанымі арыстамі Т. Раеўскай і Ю. Смірновым, з арысткай Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР Вікторыяй Мазур. Гучалі мелодыі мяккія і задушэўныя, пабудаваныя на лепшых узорах беларускай народнай песеннасці. Сярод іх — «Люблю цябе, Белая Русь», «А мне ў шчасце верыцца», арыя Паўлінкі з аднайменнай аперэты. Пазнаёмліся прысутныя і з фрагментамі новай аперэты кампазітара «Тыдзень вечнага кахання».

Аўтарскі канцэрт кампазітара Ю. Семіяні — сведчанне таму, што музыкант сустраў свой юбілей у росвіце творчых сіл.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

У БАЛЕТ

Навучэнцы народнага аддзялення вучылішча паказалі агністую «Беларускую польку». Тавец насычаны элементамі народнага мастацтва і каларытам нацыянальнага фальклору. У падобным творчым асэнсаванні народных узораў, іх спалучэнні з класікай і ёсць адна з жыццяздольных традыцый беларускай харэаграфіі.

Экспансіўны і тэмпераментны «Індускі танец» — фрагмент з балета Мінкуса «Баядэрка» — вымагаў ад выканаўцаў шмат фізічных сіл і майстэрства. Неабмежаваныя сродкі выразнасці прапанавалі глядачам пастаноўшчык танца Раіса Красоўская, салісты — Ю. Крук, М. Хыдырава, А. Кузьменка, а таксама ўдзельнікі кардэбалету — вучні вучылішча. І іх апантанасць і захопленасць перадаліся ўсім прысутным у зале.

А вось яшчэ адзін ну-

мар — танец «Топ-топ» на музыку І. Дунаеўскага (пастаноўка Н. Цімафеевай). Вучні 3-га класа прадэманстравалі ў ім своеасаблівую выканаўчую манеру. Доўга будучы памятаць глядачы па-дзіцячы чыстае, захапляючае сваёй непасрэднасцю мастацтва юных танцоўраў.

У апошні час непамерна вырасла віртуознасць класічнага танца. Бадай цяжка, здзівіць сёння прыхільнікаў балета якімі-небудзь новымі тэхнічнымі каскадамі з піруэтаў і падскокаў. Справа перш за ўсё ў дасканаласці сэнсу твора, у яго духоўным багацці, у тым, як яго трактуе балетмайстар і выканаўца.

А які багаты россып нюансаў у «Па-дэ-дэ» з балета Мінкуса «Дон Кіхот», пастаноўку якога ажыццявіў М. Красоўскі! Галоўныя парты выконвалі дыпламанты мажорскага Міжнароднага конкурсу арыстаў балета На-

талля Панова і вучань 7-га класа Ігар Моўчан, Менавіта ў гэтым нумары і адбылося адкрыццё самабытнага таленту І. Моўчана. Ён паказаў у гэты вечар прафесійна-наліную чысціню выканання класічнага твора: ні ў адным іншым нумары глядачы не ўбачылі столькі найскладанейшых па, такога маштабу палёту. Віртуознасць, пацупце характару і вобраза дапамаглі пачынаючаму танцоўшчыку ўвасобіць паэтычны сэнс драматычнага балета, а лірычнасць выканаўцы, яго мяккасць і пшчотнасць зліліся ў адзіную чароўную гармонію рухаў і музычнай мелодыі.

Прыемна адзначыць, што класічная школа — аснова асноў балета, свята захоўваецца вучнямі і педагогамі вучылішча. Па-дэ-дэ з «Дон Кіхота» і многія іншыя нумары спектакля таму дакладны доказ.

Справаздачны канцэрт, прысвечаны юбілейнай дзесяці Мінскага харэаграфічнага вучылішча, быў сардэчна прыняты аматарамі балетнага мастацтва.

В. ХАДАСОЎСКІ.

ПЕРШАЯ ПУШКІНСКАЯ...

Адной са старэйшых бібліятэк нашай рэспублікі — Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна — 25 снежня 1975 года споўнілася 75 гадоў. Бібліятэка мае асаблівае значэнне для Мінска і ўсёй рэспублікі, — як першы помнік вялікаму рускаму паэту на Беларусі.

Адкрыццё публічнай бібліятэкі ў 1900 годзе — вынік шматгадовай барацьбы жыхароў Мінска за права мець у сваім горадзе бібліятэку. Яшчэ ў 1842 годзе прагрэсіўная інтэлігенцыя загаварыла аб яе неабходнасці. Шляхам падпіскі і ахвяраванняў была сабраная невялікая сума грошай і набыта некалькі соцыяльных кніг. Але мясцовыя ўлады адмовіліся выдзельці памяшканне і неабходныя сродкі на яе ўтрыманне. І ўсё ж перадавая грамадскасць горада не адступілася ад сваёй мэты. У розныя інстанцыі насылаліся хадаўніцтвы, прадстаўляліся праекты статута, прапановаліся грошы. Але ўсё гэта адхілялася, бо самадзяржаўе не было зацікаўлена ў распаўсюджванні асветы сярод шырокіх слаёў насельніцтва.

У 1899 годзе па ўсёй Расіі шырока адзначалася 100-годдзе з дня нараджэння А. С. Пушкіна. Юбілей святкавала прагрэсіўная інтэлігенцыя і вучнёўская моладзь Мінска, якія бачылі ў вобразе Пушкіна блізкага і роднага ўсім нацыянальнасцям Расіі паэта, у творчасці якога адбіліся ідэі дружбы і братэрства народаў. І тады ў Мінску быў створаны камітэт па ўвекавечанню памяці А. С. Пушкіна. І яшчэ з большай патрабавальнасцю ўзнялося пытанне аб адкрыцці публічнай бібліятэкі ў горадзе і прысваенні ёй імя вялікага паэта ў гонар 100-гадовага юбілею з дня яго нараджэння. Жыхары Мінска гарача падтрымалі камітэт. У кароткі тэрмін толькі камітэтам па ўвекавечанню памяці паэта было сабрано ад насельніцтва каля дзвюх тысяч кніг і 1,5 тысячы рублёў. Гардзскія ўлады вымушаны былі ўступіць.

Але ж з зацярджаннем статута бібліятэкі губернатар не спяшаўся. І толькі ў ліпені 1900 года ён быў прыняты.

Да Вялікай Айчыннай вайны бібліятэка мела рэдкія выданні твораў Пушкіна, багата былі прадстаўлены ўспаміны, дзёнікі сучаснікаў Пушкіна, дакументы, і ўсе гэтыя літаратурныя скарбы па-варварску зні-

шчылі нямецка-фашысцкія захопнікі. Пасля Вялікай Айчыннай вайны бібліятэка фактычна адраджалася нанова. Цяпер у яе фондзе сярод рэдкіх выданняў ёсць асобныя творы і зборы твораў Пушкіна, выдадзеныя ў 1837, 1903, 1910 гадах і пазней.

У 1971 годзе бібліятэка пераехала ў новы тыпава будынак, што дазволіла стварыць самыя спрыяльныя ўмовы для размяшчэння кніжных фондаў і работы з чытачамі.

Любоў да Пушкіна, яго творчасці вылучае ўсю нашу працу. У нас склаўся пэўны традыцыйны прапаганды творчасці вялікага паэта. Ва ўсіх залах бібліятэкі арганізавана наглядная агітацыя твораў Пушкіна ў літаратуры пра яго жыццё і творчасць. Традыцыйнымі становяцца пушкінскія вечары, у бібліятэках вобласці арганізуюцца выставкі, праводзяцца агляды і гутаркі.

Цяпер першая пушкінская бібліятэка — будынак ідэалагічнай і інфармацыйна-бібліяграфічнай ўстанова, навукова-метадычны і бібліяграфічны цэнтр бібліятэк вобласці. У яе фондзе — звыш 330 тысяч экзэмпляраў кніг па шматлікіх галінах навукі, культуры, мастацтва, якімі карыстаюцца і спецыялісты, і масавы чытач. Штогод фонд пазпаўняецца на 20 тысяч кніг, якія выдаюцца ў нашай краіне і за рубяжом. Да паслуг чытачоў спецыялізаваныя чытальныя залы бібліятэкі. Яны могуць адначасова прыняць 800 чытачоў. Наша бібліятэка абслугоўвае сёння звыш 15-ці тысяч наведвальнікаў, якім за год выдаецца каля 370 тысяч экзэмпляраў разнастайных выданняў. Шмат клопатаў у бібліятэкараў, каб яшчэ больш якасна працаваць са сваімі чытачамі. Многія з іх прысвяцілі любімай справе ўсё сваё жыццё. Звыш 25 год прецуюць тут А. Кубіца, Г. Гарэлік, Б. Жайлевіч, А. Антонава, В. Краўцова, Д. Левіна. З 62 бібліятэчных работнікаў — 85 працэнтаў маюць вышэйшую адукацыю.

Сваё 75-годдзе бібліятэка адзначае няпрэздадні знамянальнай падзеі ў жыцці нашай краіны — XXV з'езда КПСС. Калектыву пушкінцаў рыхтуе дастойную сустрачку гэтай гістарычнай дзеі.

Н. КУЦЭНКА,

дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна.

ТАДЫ яшчэ цэла лета, шапацела лісце ў лінавых прысадах. Людміла Аляксандраўна Ратынская вярталася дамоў з камбіната, і думкі яе былі трывожнымі. У кішэні ляжала лісьмо, у якім маці скардзілася на сына. Жывуць яны ў адной кватэры і не ладзяць. «Ён не шануе мяне, не даглядае, здэкуецца». — пісала старая. І вось цяпер ёй, як дэпутату Ленінскага райсавета, трэба ў гэтым разабрацца, дапамагчы людзям наладзіць сваё жыццё, вярнуць маці сына, а сыну маці. Легка сказаць — вярнуць... І яна ўздыхала, і ведала, што наперадзе бессонная ноч, і рознымі будучы думкі, таксама й цяпер найбольш трывожныя адна: у яе ёсць права даць парад...

Пра гэта расказала мне Людміла Аляксандраўна ў час нашай размовы, і нібыта для яе самой было дзіўна, чаму менавіта ёй даверылі гэтае права? А мне хацелася бачыць яе вочы, пездарма ж гавораць, што гэта люстра душы. Вочы ў яе былі пішчотныя, мяккія, жаночыя. Вось гэтым шчырым поглядам яна праводзіць дачок з дому, адну на працу ў канструктарскае бюро, другую ў школу; гэтым жа поглядам, толькі больш засяроджаным сочыць за ткацкім станком...

Над Мінскім камвольным камбінатам пахмурнае лістападаўскае неба. Пагойдвеецца адзіночкі лісток на самай гонкай ліпе, ды і той, адарваны свавольнікам-ветрам будзе доўга кружыць над зямлёю, а пасля прыб'ецца да шыбыні акна і здзівіцца...

Роўна шумяць станкі, завіхаюцца жаночыя рукі.

— Цётка Людзі... — упляцецца ў гаманкі рытм станкоў дзявочы голас, прагучыць, як нешта неад'емнае ад ткацкага цэха, ад яе самой, Людмілы Аляксандраўны Ратынскай. Яна прывыкла да гэтага голасу, прызвычалася да называлга «цётка...», і вось ужо хуценька падыходзіць туды, дзе бездапаможна завіхаецца Галя Пяхота. Міжвольна сустранецца поглядам з Таняй Паддубскай, падумае: «Таня магла б працаваць самастойна. Можна было б пагава-

рыць з Яўстахавічам, хай бы ўжо пераводзіў з вучанца. А вось Галцы яшчэ дарадчык патрэбен». — І, надшоўшы да Пяхоты, запытае:

— Што ж здарылася?
— Ды вось тут... Паглядаць, калі ласка...

А нічога асаблівага і не здарылася, гэта Людміла Аляксандраўна заўважае адразу і супакойнае вучанца:

— Ты, Галачка, бяжаліўка ў мяне. Трохі завіслі шну-

сэрца. Падцягне Людміла Аляксандраўна нітку, што сплывае са шпулі, зірне на роўную стужку тканіны і ўздыхне: якімі ж далёкімі сталі тыя часы...

...Тунлівымі зімовымі вечарамі, калі над роднай Скакуноўшчынай, што на Віцебшчыне, запальваліся зхоткія сусор'і, і адзін за другім гаслі агеньчыкі ў вокнах хат, маці Ратынскай, Валянціна Федараўна садзілася за кросны...

ды шчаслівы. Не той, пра які гавораць, што чалавек нарадзіўся над шчаслівай зоркай, а той, якога дамагаецца сам чалавек.

Я сяджу побач з Людмілай Аляксандраўнай і няцям мне, што, магчыма, і мая сукенка, пашыта вось з той тканіны, якая прапалыла прады позіркам...

— Ведаецца, — гаворыць

ВЦСПС. 1-га Мая, 1974 года». Але ёсць у яе яшчэ адзін не менш дарагі падарунак, звычайны сувенірны самаяр Яго прывезлі прадстаўнікі з Мінскага тонкасукоўнага камбіната і ўручылі ёй, як пераможцу ў сацыялістычным спаборніцтве. Людміла Аляксандраўна каторы год спаборнічае са Строевай Людмілай Міхайлаўнай, гэтага прадпрыемства.

— Ну, а калі надыходзіць вечар пасля змены, вядома ж, дома вас чакае гаспадарчы клопат? — запытала я ў Людмілы Аляксандраўны.

— Яно так... — яна ўсмінулася, — але часцей за ўсё...

І я разумела яе. Ратынская — член адорнага пункта ў даламогу мліцы, член прэзідыума абкома тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці, у абкоме — яна сакратар на грамадскіх пачатках... Клопату хапае

...Надзвычай вялікі ткацкі цэх. Тут працуе 60 ткачых. Людміла Аляксандраўна праўляе хуценьку, аднымі вачамі ўсміхаецца Веры Сурганавай, а вунь там, непадалёк ад яе Ніна Вітушка... Змена толькі пачынаецца. Новы дзень выгучываецца з залацістага ранку. Ужо правераны напарты, якія патрэбна прышыць да кускоў гатовай тканіны, праверана і аснова, хутка задыхаюць станкі, уступяць у сваё звычайнае жыццё, і гэтае жыццё дасць ім яна. А станкоў ажно восем...

Людміла Аляксандраўна ранічкай, як ніколі, у свой вольны ад работы дзень, будзе ўпраўляцца з хатнімі справамі. І калі выбяжыць на падворак, глыне студзенага паветра, нібыта пачуе ў яшчэ запаволеным рытме горада знаёмы гул станкоў. Яны ўжо клічуць...

А пакуль... рытмічна шумяць станкі, гучыць у цэху знаёмае «цётка Людзі...», і плыве тканіна, сярэд якой і тыя пятнаццаць тысяч метраў звыш плана, прысвечаныя XXV з'езду партыі.

...Я іду па шумных вуліцах Мінска, заходжу ў шматлікія магазіны, дзе ў выставачных залах, нібыта каларовая вясёлка, нібыта квітнеючы луг, — рулоны мяккай, прывабнай тканіны, і бачыцца мне рукавая жаночая постаць, бачацца рукі і погляд Людмілы Аляксандраўны Ратынскай... Хочацца сказаць ёй: «Дзякуй!»...

Раіса БАРАВІКОВА

ШЧАСЛІВЫ ЛЁС

НАРЫС

лі. Ну, давай, падцягнем ніці...

«Як жа адвучыць яе ад гэтай няўпэўненасці. Хай жа была б больш смялейшая ля станка», — думае яна, вяртаючыся на сваё ранейшае месца.

Ды на хвіліну прыпыніцца ля Тані і залюбуецца ёю, яе дакладнымі рухамі, адчуе сапраўдную асалоду майстра, які змог перадаць вучню і сваю ўвішнасць, і майстэрства, і любоў да працы, у голас жа скажа:

— Ці не думаеш, Таня, выклікаць ты мяне на спаборніцтва? Зноў у канцы месяца выйдзеш на «лепшую на прафесію».

— Выйду. — І радасна, і сарамліва адкажа Таня, — Малайчына.

І калі ўжо падыдзе да аднаго са сваіх станкоў, пільным поглядам прасочыць за асновай, зноў вернецца думкамі да дзяўчат. «Вось працуюць дзяўчаткі... ГПТВ скончылі... Выходзяць у жыццё. А недзе там жывуць іх маці, і як жа гэта радасна ім ведаць, што дзіця ўжо стаіць на нагах, выйшла на самастойны шлях». І чамусьці ад гэтых думак зашчыміць

Якія ж дзівосныя былі тыя ўзоры, што выплывалі з пад матчыных рук, ну якраз неба, упрыгожанае агністымі зоркамі. Як жа зайздросціла маленькая Людка маці, і таму, калі праз колькі год прыехала ў Мінск, адразу пайшла на камвольны камбінат, як на нешта даўно вызначанае.

Тады яшчэ працавалі на чатырох станках, і вось гэтак жа, як цяпер Галка з Таняй, стаяла яна ў вучанцах. Але ж тое мінулае так далёка ад яе, толькі часамі, у хвіліны задумлення выплывуць адкульсці тыя шчырыя вочы, той адзіны погляд першага дарадчыка тут, на камвольным камбінате, Любові Еўдакімаўны Бендзік...

Яна пераняла вопыт, больш таго, навучылася чуць душу ткацкага станка. І калі прыйшоў да яе першы поспех, а было гэта ў канцы восьмай пяцігодкі, за якую яе ўзнагародзілі ордэнам «Знак Пашаны», ніхто ў цэху не здзіўліўся, ніхто не сказаў з зайздросцю: «Шчаслівы лёс...»

А лёс усё-такі ў яе сапраў-

Ратынская, — я хачу вам паказаць адзін здымак. Вось — я, а гэта — не пазнаеце? Яе партрэты з'яўляліся нават у саюзным друку. Гэта — Мутабар Рахманова, Герой Сацыялістычнай Працы, ткачыца з Кайра-Кума. Мы з ёй сябруем, а пазнаёмліся ў Маскве...

...Тым красавіцкім днём 1974 года з нейкай асаблівай усмешкай падыходзіў да Ратынскай майстар ткацкага цэха Уладзімір Яўстахавіч Яўсеенка. Падумала: нешта здарылася, а яно вунь што...

— Паездзеш, Аляксандраўна, у Маскву, — сказаў ён, — на Усесаюзнае з'езд перадавікоў вытворчасці, там і Першамайскія святы адсвяткуюеш.

Напачатку толькі разгубілася:

— Можна, яшчэ хто з нашых? — запытала.

— Не, ад камбіната ты адна...

Але былі і ў Маскве землякі побач, Герой Сацыялістычнай Працы Дзмітрый Іванавіч Чаўякоў з завода імя Леніна, Сяргей Ільіч Аўсяевіч з шарыкападшыпніковага... На яе ж грудзях ззяў ордэн Леніна, які атрымала Людміла Аляксандраўна за трэці рашаючы год дзевятай пяцігодкі.

Ну, ці ж не шчаслівы лёс? Нямногім выпадала магчымаць стаяць на першамайскай трыбуне побач з членамі ўрада.

З Масквы вярталася з узнагародай. На руцэ цікаў гадзіннік з надпісам: «Ад

У ліну дэлегатаў, якія ў лютым сёлетняга года прыедуць у Мінску на вялікі форум камуністаў краіны, будзе і закройшчыца Гродзенскай абутковай фабрыкі, кавалер ордэна Працоўнай Славы III ступені Марыя Сільвестраўна Зарэцкая. З пачатку пяцігодкі яна сэнаноміла 65 тысяч неаднатных дэцыметраў верхняга скуртавару, з якога пашыта амаль чатыры тысячы пар абутку. Перадавая работніца вытворчасці навучыла сваёй спецыяльнасцю многіх маладых работніц. Як і ў наступныя, яны спаборнічаюць за права атрымаць да адпачынку XXV з'езда КПСС асабістае калімо.

У сваёй змене Марыя Сільвестраўна — партгрупорг. Яна з гонарам апраўдае давер камуністаў.

На здымку: М. С. Зарэцкая (злева) і яе былая вучанца, кандыдат у члены КПСС С. А. Ашпуні.

Фота А. ПЕРАХОДА (БЕЛТА).

КАРЫСНАЕ ПАЧЫНАННЕ

Надзвычай рэдка адбываюцца ў нас выстаўкі работ мастакоў тэатра і кіно. Вось чаму абмеркаванне выстаўкі твораў мастакаў кінастудыі «Беларусь-Фільм» Я. Ігнацьева, якая амаль месяц экспанавалася ў Доме кіно, вылілася ў цікавую размову аб тых складаных задачах, што даводзіцца вырашаць мастаку-пастаноўшчыку ў рабоце над фільмам.

Работа мастака ў кіно больш складаная, чым у любой іншай галіне выяўленчага мастацтва. Яму трэба быць жывапісцам і дэкаратарам, архітэктарам і

мастаком па касцюму, арганізатарам вытворчасці і бутафорам, майстрам па гриму і інтэр'еру.

Гледачы пазнаемліліся з эскізамі да кінафільмаў «Магіла льва», «Чкавай мяне, Ганна», «Хроніка ночы», «Чорнае сонца», «Лясныя арэлі». І ў кожным — па-сапраўднаму творчы падыход да вырашэння складаных задач кінамастацтва; прыгадаюцца толькі К. С. Станіслаўскага пра тое, што мастак-дэкаратар павінен умець «пераносіць» прыжосць на сцэну з жыцця і пры-

роды так, каб не скамячыць і не саспаваць яе пры пераносе». Эскізы Ігнацьева да кінафільмаў «Трэцяя ракета», «Праз могілкі» (гэты фільм ён афармляў разам з Дзямонцьевым), «Полымя», «Магіла льва» краюць дакументальнай дакладнасцю, вобразнасцю мыслення. Глыбокае веданне старажытнага драўлянага дойлідства Беларусі прадэманстравалі Ігнацьеў у дэкарацыях да кінафільма «Магіла льва».

У кінафільмах «Трэцяя ракета» і «Праз могілкі» мастак здолеў перадаць драматызм,

напружанасць, дынаміку падзей Вялікай Айчыннай вайны. Я. Ігнацьеў умеў змусіць дэкарацыю жыць на экране сваёй біяграфіяй, неаддзельнай ад падзей фільма.

Сотні навідаў, малюнкаў, эскізаў дэкарацый асобных сцэн, натуральных замалювак было зроблена мастаком у час падрыхтоўчай работы над кінафільмам «Полымя». У гэтым фільме найбольш поўна раскрыўся талент мастака ў стварэнні эпічнага твора вялікага грамадзянскага гучання, талент каларыста. Творчы падыход да вырашэння каларыстычных задач даў магчымасць Я. Ігнацьеву скарыстаць колер як сродак мастацкага, вобраз-

нага адлюстравання зместу твора. Рэжысёрскае бачанне падзей, якія разгортваюцца ў фільме, дазваляюць мастаку знайсці трапае вырашэнне буйных планаў і складаных панарам. Я. Ігнацьеў заўсёды творчы падыходзіць да пошукаў выяўленчай формы фільма, імгненца глыбока зразумеў агульную задуму пастаноўшчыка, каб ажыццявіць гэтую задуму ў канкрэтных вобразах будучага фільма.

Аб усім гэтым гаварылі мастакі, апэратары, рэжысёры, акцёры, мастацтвазнаўцы ў час абмеркавання выстаўкі работ Я. Ігнацьева.

П. КАРНАЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

ГУМАР, САТЫРА

Народ то быў усё не такоўскі:
Танк, Броўка, Мележ, Кулакоўскі,
ды Куляшоў, ды Крапіва,
ды з імі шчэ дзесяткі два
такіх жа знатных і масцітых,
душой адкрытых, працавітых,
хоць ганарыстых, праўда, крышку...
Нясе пад пахай кожны кніжку:
хто — выбранага том-падушку,
хто — зборнік вершаў,
хто — раман,
хто для маленькіх «раскладушку»,
хто — успамінаў акіян.

Відаць, пра браму лазні тонка
штось Крапіва талкуе Броўку.
Брыль не выходзіць з задумення
ад жмені сонечных праменяў,
і мудра ён сказаў:
— У лазні
Павінен мыцца кожны класік.
І рад Кірзэнка бясконца,
не адстае ад грамады,
пра лазню думае, пра сонца,
як і ў юнацкія гады.
Шыбуе Быкаў. Ён не хмуры,
Не прыстае ў паходзе ён:
не парывае ў літаратуры
ягоных твораў батальён.
— Раўняйся!!! — нібы рынду грывнуў
Міронаў — бог марскіх шырот.
Ад нечаканасці Чыгрынаў

сумеўся: «Вось пайшоў народ,
глядзі, і вырае з рук «уладу»,
спытаў:
— Раўняцца на каго!
— Раўняйся на мяне, салага,
ды на начальніка свайго!
— А я на волюце ўласным,—
Э. Валасевіч мовіў так,—
адчуў: з кійком смялей у лазні:
усякіх будзе там пісак.

Гукнуў Шамякін Анатолю,
як сябруку і земляку:
— Атлантам мне стаяць даволі,
хачу пагрэцца на палку.
— Я не атлант, Іван Пятровіч,
І не народны шчэ пясняр,
але даю вам клятву-слова,
што падапру любы цяжар.

Лужанін—майстра траліных слоўцаў
пра Новы Свет і пра Зямлю,
ненадакучлівы прамойца
зазначыў:
— Лазню я люблю!
Вярцінскі — побач з сябрукамі.
Ён, як філосаф, не маўчыць:
— Лепш на палок занесці камень,
а не за пазухай насіць.
Алесь задумлівы, як лірнік.
Ісці ў народ — ягонь ляс.
Жуе Пегас лірычны пырнік
і уздыхае: «Лепш авёс».
У лазню дружна, як ніколі
ідуць, нібы на талану...

Шаўні гаворыць Скрыпка: «Толя,
не баўся доўга на палку».
Рыгор даў вершаў добрых, розных
і перакладаў многа даў.
Вялюгін, як татуля хросны,
пісаць слабых не дазваляў.
Ідуць не спешна і не шарпка,
Вялюгін думку так паўёў:
— Радкам, Рыгор, дадзім прыпарку,
каб лепш ішлі да чытачоў...
Сучасную вядуць гамонку,
пра якасць кніг. Відна не сирозь.

Ёсць што прамыць і М. Гамолку,
Шушкевічу таксама ёсць...
Упэўненым, юнацкім крокам,
каб адрываць за даллю даль,
спяшае ў лазню адзінокі
забранзавелы П. Макаль.
Высока над усімі ўзняўся
Барыс, нібыта херувім.
Пра лазню Сачанна дазнаўся:
— Туды памыцца заляцімі!

А дзе ж шанюны цах крытычны!
Відаць, працуе ён рытмічна!
У лазні штось не бачна іх
сарод масцітых, маладых...

Заходзьце ў лазню, капі ласка!
Яна — не выстылы натух.
Няхай мацнее дух парнаска,
іднання дух, натхнення дух!

Юзаф КУЛЬБА,
Стась ЖОЛУД

САЮЗ ПІСЬМЕННІКАЎ

Сяброўскі шэраг К. КУНСА.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

ПАЛЮВІЎ БЕЛАРУСКАЕ СЛОВА

ЦУДОУНАЕ ДАСЛЕДАВАННЕ

У АНСАМБЛІ ТОЛЬКІ ДЗЯУЧАТЫ

БЕЛАРУСЬ МАЯ— ПАПАРАЦЬ-КВЕТКА

У 1968 годзе я ўпершыню прыехаў у Беларусь для прахаджэння вайсковай службы. Службу недалёка ад сталіцы рэспублікі — горада-героя Мінска. Да прызыву ў армію мне нідзе, анрала суседняга Азербайджана, бываць не даводзілася. І вось мне лёс падараваў сустрэчу з рэспублікай-партызанкай, імя якой — Беларусь. Вершы беларускіх паэтаў, якія я чуў з вуснаў слаіх новых сяброў, абудзілі ў маім сэрцы любоў да зямлі ваай, абудзілі жаданне авалодаць ваай маладзчынай, як гукі цымбалаў, мовай, таёй нетаропкай і спакойнай, як хвалі Нёмана. І калі мая служба падыходзіла да канца, я ўжо чытаў у арыгінале Я. Купалу і Я. Коласа, П. Броўку і М. Танка, А. Куляшова і П. Панчанку...

Запомніліся радкі Панчанкі:
А я маладых не лаю
За доўгія валасы,
А я маладых не раю
Галіцца дзеля красы.
Не бэшчу ні міні, ні максі,
А джынсы і сам бы надзеў.
Былі б толькі твары,
Не маскі
У маладых людзях...

Цікава, самабытны паэт Панчанка і чытаць яго — гэта набірца мудрасці ў старэйшага таварыша. А мы, дагестанцы, вельмі лаванам старэйшых. Вось зараз я перачытваю томік Купала, дзе сабраны вершы паэта, якія ён напісаў да рэвалюцыі. У адным з іх чытаю:

Невяселая старонка
Наша Беларусь:
Людзі — Янка ды Сымонка,
Птушкі — дрозд ды гусь.
Полы — горы ды камяне,
Потам зліта ўсё.
Сенажаць — адно карэнне,
Сівец ды нуг'ё...

Чытаю раз, другі і нікі не магу сабе ўявіць прачытанае. Бо я пранёў на Беларусь два гады і бачыў зусім другую Беларусь — авсёлюю, гаманную, дзе ёсць не толькі Яні і Сымоні, а і Петрусі — Броўка, Глебна, Клімуі Над Беларуссю

лятаюць не толькі дразды і гусі, а «ТУ» і «АНУ», палі каласца збажыной, сіўца і куп'я мне так пабачыць і не давялося. Ды я і не шкадую аб гэтым, а наадварот, радуюся разам з братамі-беларусамі, разам з імі адным з песняроў — А. Куляшовым.

...Час мінае — я сам таму свядка.
Надыходзіць нарэшце вясна,
Расцвіла надзвычайна кветка
На балоце былым не адна.
Дзе лшаніцай
Цвіце над крыніцай,
Дзе пад хмызам
Расце кон-сагызам,
Толькі ўсюды ёй назва адна:
Кветкай шчасця залесца яна.

Цудоўны верш А. Куляшова «Кветка шчасця». Ён вельмі шмат гаворыць пра сённяшні дзень рэспублікі, хоць быў напісаны яшчэ перад Вялікай Айчыннай вайной.
Колькі ёсць часу, чытаю і перачытваю вершы беларускіх паэтаў, і ўсё больш псрава ўяўляю сабе, які сначок зрабіла ваа рэспубліка ад цяжкага мінулага да шчаслівага сацыялістычнага сёння. І яшчэ раз пераканваюся, якая вялікая сіла паэтычнае слова, сапраўдная паэзія. І я ўдзячны лёсу, што ён звязаў мяне з Беларуссю, з ваай паэзіяй, якая дапамагла мне авалодаць і мовай (тан, прынамсі, сцярджаюць мае сябры-беларусы, з якімі я перапісваюся). А гэта ў сваю чаргу дазваляе мне ў межах магчымага прапагандаваць беларускае паэтычнае слова, перакладаць вершы беларускіх паэтаў на сваю родную лезгінскую мову, каб і ў ваім горным краі моцным рэхам гучала купалаўскае:
— А хто там ідзе...
У агромністай таёй
— Беларусі.
Нізамедзін МАГАРАМАУ,
студэнт.
Махачкала.

Ліст Дабравольскага Льву Талстому

Імя гэтага чалавека добра вядома: У. Дабравольскі пеішы прайшоў Смаленскую, Магілёўскую, Віцебскую, Раванскую, Арлоўскую губерні і напісаў шэраг цілавых нарысаў аб народным побыце. Аднак ён не быў вузкім спецыялістам. Захапляўся рускай і славіянскай і заходнеўрапейскай літаратурай, гісторыяй, музыкай і тэатральнага мастацтва, заалягіяй, шмат увагі ўдзяляў пытаніям мовазнаўства, складу слоўнік пытанскай мовы, прыцаваў над беларускім слоўнікам і з гэтага выпадку кансультаваўся з Карскім.

«Смаленскі этнаграфічны зборнік» у чатырох частках, які складаў Дабравольскі, зацкавіў У. І. Леніна. Уладзімір Ільіч сказаў, што «на гэтым матэрыяле можна апісаць цудоўнае даследаванне аб спадыман-

нях і чаканнях народных. Гэта на-сапраўднаму народнае творчасць, такая важная і патрэбная для вывучэння народнай псіхалогіі ў нашы дні» (У. Д. Бонч-Бруевіч, «У. І. Ленін аб вуснай народнай творчасці», «Советская этнаграфія», № 4, 1954).

Многія казкі і легенды Дабравольскага, запісаныя ад беларускіх сялян Смаленскай губерні, сюжэты падобны да народных аў-вяданняў Льва Талстага.

У Дабравольскі свой «Зборнік» 18 кастрычніка 1891 года паслаў пісьменніку. Ён паведамаў Льву Мікалаевічу:

«Мілоствівы гасударь Лев Николаевіч! Глубокае благоговенне перед Вашими высокопоэтическими произведениями, Ваша любовь к народному и густальное изучение народного быта, главное же, то обстоятельство, что великие поэты

всегда интересовались эпосом, внушили мне смелость послать Вам скромный труд свой «Смаленский сборник».

Простите, великодушно, я много лет трудился и послал Вам, Лев Николаевич, плоды трудов своих. Чем богат, тем и рад.

Ваш покорный слуга
В. ДОБРАВОВЛЬСКИЙ.

Ст. Починкой Огюст-Ево-Виттебской ж. д. 18 октября 1891 г.»

На лісце Дабравольскага Рукой Талстага арбелена паметка: «Адазана», аднак пісьма самога Льва Мікалаевіча ці адказу яго дачкі Марыі Львоўны (яна звычайна адказвала карэспандэнтам свайго бацькі) не знойдзена, архівы У. Дабравольскага яшчэ недастаткова вывучаны.

І. СЦЯПУНІН,
кандыдат філалагічных навук.

У ГОМЕЛЬСКИМ дзяржаўным цырку адбыліся выступленні акальна-інструментальнага ансамбля «Балтыйскія чайкі» Калінінградскай абласной філармоніі. Асаблівае гэтага ансамбля ў тым, што ў яго артысты — дзяўчаты. Перад пачаткам канцэрта ад імя гамельчан дыктар Гомельскай студыі тэлебачання Г. Капаткоў павіншаваў гасцей з Міжнародным годам жанчыны, артысты Гомельскай абласной філармоніі прыпаднеслі ім жыццёвыя кветкі.

— Усе ўдзельнікі ансамбля — выпускніцы кансерваторыі і музычных вучылішчаў, — ска-

«БАЛТЫЙСКІЯ ЧАЙКІ»

заў нам музычны і мастацкі кіраўнік ансамбля Ул. Зорын. — Калектыў быў створаны два з палавінай гады назад. З'яўляецца дыпламантам Усерасійскага конкурсу артыстаў эстрады ў 1977 годзе, удзельнічаў у «Беларускай музычнай восені», а тансама ў Ленінградзе ў фестывалі «Зімовыя зоркі». Калектыў пабываў з канцэртамі ў Палскай Народнай Рэспубліцы і ў Югаславіі.

У рэпертуар канцэрта ўваходзяць песні — лірычныя, жартоўныя, народныя. Усім спадабаліся ў іх апрацоўцы вядомыя творы — «Арлёнан», «Смуглянка-малдавічанка» і «У лесе прыфрантавым».

«Балтыйскія чайкі» пасля Гомеля пабываюць у Рэчыцы і Мазыры.

М. ЭСТРЫН,
Фота П. БЕЛАВУСА.

НА «СВЯЦЕ БУКВАРА»

Сапраўдным святкам стаў для першакласнікаў 60-й школы г. Мінска ранішнік «Святае букварэ». Да іх у гасці прыйшоў старэйшы беларускі паэт Станіслаў Шушкевіч. Ён павіншаваў вучняў з першай перамогай — прачытаннем буквара, расказаў, у якіх абставінах даводзілася вучыцца яму самому, прыгадаўшы цікавыя выпадкі са свайго дзяцінства.

У заключэнне пад дружным воплескі малышоў С. Шушкевіч прачытаў свае вершы.

ГЕРОІ КОСМАСУ

Трыццаць чатыры пантоўны ўвайшлі ў камплект «Героі космасу», які выпускала выдавецтва «Наобразительное искусство». Партрэты савецкіх касманаўтаў вучняў выканаў народны мастак РСФСР, лаўрэат дзяржаўнай прэміі А. Яр Краўчанка. Сярод іх і лётчык-касманauta, двойчы Герой Савецкага Саюза, наш зямлі Пётр Клімун.

ВЫДАДЗЕНА У МАСКВЕ

Творцаць Аляксея Пысіна добра вядома ўсеагузнаму чытачу. Яго кнігі неаднаразова выходзілі на рускай мове. Надаўна адбыліся ішчэ адна сустрэча. Выдавецтва «Советский писатель» выпускала зборнік вершаў А. Пысіна «Верный мост». У ім змешчаны творы, што напісаны за апошнія тры гады: Аўтарызацыя пераклад Н. Кісцова, А. Маскавіца, І. Шапаўскага.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрес рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Телефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выўланчанага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-98-33, бухгалтэрыі — 22-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар НАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.